

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

STÁTNÍ PODPORA RODINY V ČR

Autor práce: Michaela Bendová
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: PaedDr. Vladimír Kříž
Katedra: Společenských věd

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PaedDr. Vladimíru Křížovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

BENDOVÁ, M. *Státní podpora rodin v ČR: bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. 60 s. Vedoucí bakalářské práce : PaedDr. Vladimír Kříž.

Klíčová slova: dávky státní sociální podpory, harmonizace rodiny a zaměstnání, Národní koncepce, rodinná politika, rodina s dětmi,

Bakalářská práce se zaměřuje na zhodnocení současné podpory rodin s dětmi v České republice a jejich kritéria na poskytnutí nárokových finančních dávek a na analýzu rodinné politiky. Práce je členěna do 4 hlavních kapitol, v nichž je postupně analyzována jak rodinná politika, tak současný systém podpory rodin v České republice. V rámci této práce jsou charakterizovány základní pojmy, které jsou úzce spojené a specifické pro toto téma. Praktická část pak analyzuje vybrané finančně nejnáročnější dávky. Součástí bakalářské práce je také dotazníkové šetření, které je zaměřeno na povědomí občanů a jejich informovanost o daném tématu.

ABSTRACT

BENDOVIÁ, M.: *State support for families in the Czech republic : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2013. 60 s. Supervisor : PaedDr. Vladimír Kříž.

Key words: state social security benefits, harmonization of family and employment, National conception, family policy, family with children

The Bachelor Thesis is focused on evaluation of the contemporary welfare of families with children in the Czech Republic and its criteria for the provision of the rightful financial benefits and analysis of the family policy. The Thesis is divided into 4 main chapters, in which the family policy, as well as the contemporary system of family subvention in the Czech Republic is gradually being analysed. Within the framework of this Thesis basic terms, which are mutually closely connected and which are specific for this topic, are characterized. Practical part analyses chosen benefits that are the most demanding from the financial point of view. The part of the Bachelor Thesis also comprises a questionnaire survey, which is concentrated on awareness of citizens and their knowledgeability of this topic.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍLE A METODIKA	8
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	10
2.1 Rodina	10
2.2 Funkce rodiny	14
2.3 Podpora rodin	17
3 RODINNÁ POLITIKA	20
3.1 Cíle rodinné politiky.....	22
3.2 Financování rodinné politiky.....	23
3.3 Modely rodinných politik.....	25
3.4 Otcovská dovolená	28
3.4.1 Legislativa	29
3.5 Historie rodinné práva	30
3.6 Rodinná politika a Evropská unie.....	31
4 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO SYSTÉMU RODINNÉ POLITIKY	33
4.1 Příspěvek v mateřství	35
4.2 Porodné.....	36
4.3 Rodičovský příspěvek	37
4.4 Dávky pěstounské péče	39
4.5 Dávky závislé na příjmu rodiny	41
4.6 Daňová opatření rodin	42
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	44
5.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření	45
5.2 Shrnutí	53
6 ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
SEZNAM TABULEK	59
PŘÍLOHY	60

ÚVOD

Téma zabývající se podporou rodin s dětmi jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala proto, že je nejen zajímavé, ale také že je neustále aktuální a dotýká se velké většiny občanů v České republice. V posledních několika letech je otázka podpory rodin v ČR velmi diskutovanou jak v kruzích politických, tak i mezi občany samotnými. V současné době jsou sociální záležitosti poměrně hojně diskutované ať už ze strany laické, či odborné veřejnosti. Co se týče laické veřejnosti pak z toho důvodu, že v této oblasti dochází velmi často k důležitým změnám, a tak může docházet k situacím, že veřejnost nebude příliš dobře, nebo vůbec informována o změnách a nebude vědět, na které dávky má ze zákona nárok. Na první pohled se také může zdát, že mladé rodiny s dětmi nejsou dostatečně finančně podporovány a to především ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie.

Podpora rodin je jednou z hlavních vládních priorit. Jejím cílem je vytvořit podmínky jak pro rodiče, kteří chtějí zůstat s dětmi na rodičovské dovolené, tak i pro ty, kteří chtějí skloubit pracovní dráhu s výchovou malých dětí. Moderní flexibilní systém péče o děti posiluje svobodu volby rodičů. Třírychlostní pobírání rodičovského příspěvku (2,3 nebo 4 roky) umožňuje rodičům zvolit si délku rodičovské dovolené dle jejich potřeb. V současné době už není nic neobvyklého, pokud na rodičovskou dovolenou nastoupí muž, dokonce by se dalo říci, že je to trend dnešní moderní doby. Podpora rodin je součástí investic do lidského kapitálu, který je vytvářen i v rodině, a proto je rodina pro soudržnost a další rozvoj společnosti nezbytná.

Z hlediska práva upravuje péči a ochranu rodiny celá řada právních předpisů a norem, zejména zákon o rodině č.94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákon o sociálním zabezpečení č.100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů důchodovém a nemocenském pojištění, státní sociální podpoře, zákoník práce, trestní zákon, zákon o sociálně právní ochraně dětí, listina práv a svobod a další.

Rodinná politika je souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny. Jelikož se jedná o politiku průřezovou, zasahuje do nejrůznějších veřejných oblastí života společnosti, například do bydlení, školství, zdravotnictví, trhu práce a dalších.

1 CÍLE A METODIKA

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza současné státní podpory v České republice. Vedlejším cílem je charakteristika kritérií pro poskytování vybraných finančně nejnáročnějších dávek současné státní podpory rodin v České republice a jejich kvantifikace z hlediska nároků na státní rozpočet.

Těžištěm teoretické části bude charakteristika základních pojmů, které jsou specifické pro toto téma. V praktické části se zaměřím na současný systém rodinné politiky v České republice, který doznává neustále výrazných změn. Analytická část práce bude věnována rozboru současných kritérií pro nárok na vybrané dávky státní podpory rodin s dětmi.

První kapitola, nazvaná teoretická východiska, se zaměřuje na vysvětlení pojmů a základních termínů úzce spjatých s tímto tématem, pomocí analýzy Zákona o rodině č. 94/1963 Sb. a rodinné politiky státu. Dále tato kapitola definuje rodinu jako celek, člení rodiny podle plnění funkcí, jmenuje subjekty rodinné politiky. Podkapitola podpora rodiny vysvětluje, jaké formy podpory mohou být rodině nabízeny, ať už přímé nebo nepřímé.

Kapitola rodinná politika přibližuje, co je jejím cílem, kdo jsou aktéři rodinné politiky a také, jak je rodinná politika financována. Rodinná politika je velmi obsáhlá a také zde často dochází k výrazným a zásadním změnám. Tato politika patří mezi jedny z nejdůležitějších oblastí fungování státu, a proto je jí věnována jedna samostatná kapitola.

Kapitola nazvaná charakteristika současného systému rodinné politiky se zaměřuje na kritéria pro nárok na vybrané finanční dávky státní podpory rodin, jaké podmínky musí být naplněny, aby rodina dostala příslušnou podporu. Jsou zde podrobně vypsány všechny dávky státní sociální podpory pro rodiny s dětmi v České republice.

Poslední kapitola je zaměřena na dotazníkové šetření, zjišťuje názory, znalosti a orientaci občanů na podporu rodin s dětmi v ČR. Hlavním cílem dotazníkového šetření je zjistit, jaký mají občané názor na podporu rodin s dětmi, zda si občané myslí, že mladé rodiny s dětmi jsou dostatečně finančně podporovány státem, nebo zda by finanční pomoc neměla být větší. Dotazník je složen z 15 otázek. Věk dotazovaných se bude pohybovat od 20 do 60 let věku a všechny vyplněné otázky v dotazníku samozřejmě budou naprosto anonymní.

Hypotézy bakalářské práce:

1. Předpokládám, že v dotazníkovém šetření budou mít větší přehled o dané situaci spíše ženy než muži.
2. Domnívám se, že větší přehled o daném tématu budou mít především ženy s malými dětmi oproti matkám s již dospělými dětmi.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Nejen v České republice, ale i ve většině zemí světa je péče o malé děti výhrada především žen. V dnešní uspěchané a moderní době není nic neobvyklého, pokud na rodičovskou dovolenou nastoupí muž, i když v drtivé většině stále dominují ženy a pravděpodobně stále budou. V posledních desetiletích se však aktivní otcovství a větší zapojení otců do péče o děti stává důležitým tématem sociální politiky v mnoha zemích a to nejen evropských. Celá řada států zavedla taková opatření, jejichž hlavním cílem je podpora většího zapojení mužů do péče o děti.

V západní Evropě se problematika otcovství začala řešit v 70. letech a to v souvislosti s feministickým hnutím. Během 20. století došlo ke změnám v postavení a rolích matky a otce v rodině. Podíl otců z osob na rodičovské dovolené se v evropských zemích pohybuje přibližně mezi 1 % a 10 %.¹

2.1 Rodina

Rodina je nedílnou součástí dnešní společnosti, ve všech kulturách a časových obdobích tvořila její základ. Jejím úkolem bylo, je a nadále jistě bude vychovat děti do věku, kdy jsou schopné se ve společnosti pohybovat samostatněji. Rodina prošla během staletí mnoha změnami, posunul se i význam některých jejích funkcí. Model široké, několikagenerační rodiny je na ústupu a je nahrazován rodinou užší, neboli nukleární, představující pouze rodiče a děti.²

Rodina je založená na svazku muže a ženy, pokrevním vztahu rodič – dítě a na souhrnu funkcí, které plní vzhledem k jednotlivci i celé společnosti. Její členové sdílejí jednu domácnost.

Podle toho, z jakého úhlu se na rodinu díváme, podle toho jsou některé její funkce více zdůrazňovány:³

- **Pohled sociálně-psychologický** – dívá se na rodinu jako na jednu ze základních sociálních skupin v životě. Mezi jednotlivými členy dochází k vytváření nejrůznějších vztahů a interakcí. „*Rodina jako systém je přitom zapojena*

¹Rodinná politika [online]. 2010 [cit. 2013-01-03]. Dostupný z [www: <http://www.proequality.cz/rodinna-politikaII.html>](http://www.proequality.cz/rodinna-politikaII.html).

²ZELENÁ, M. *Podpora rodiny*. Praha, 2006, 32 s. 5.

³ZELENÁ, M. *Podpora rodiny*. Praha, 2006, 32 s. 5-20.

*do širšího společenského systému, k němuž patří příbuzenstvo, sousedé, přátelé a všichni ostatní, kdo rodinu obklopují a jsou s ní ve styku“.*⁴

- **Pohled sociálně-ekonomický** – na rodinu se pohlíží jako na samostatnou ekonomickou jednotku, která má určité potřeby, náklady, výdaje, a pokud jich není dosaženo, zapojuje se zde stát, který rodině napomáhá těchto potřeb a nákladů dosáhnout jiným způsobem.
- **Pohled z hlediska práva** – ochranu rodinu a péči upravuje mnoho právních předpisů a norem, a to především zákon o rodině, zákon o sociálním zabezpečení, státní sociální podpoře, zákoník práce, trestní zákon, zákon o sociálně právní ochraně dětí, listina práv a svobod.

V indoevropských jazycích původ slova *rodina* ukazuje na její ekonomický základ. Po staletí odkazovaly vztahy v rodině téměř výlučně k vlastnictví a autoritě, nikoli k lásce. Slovo *oikos* používali pro rodinu staří Řekové. Toto slovo označovalo též majetek a také bydliště. Do moderních jazyků se z něho vyvinulo slovo ekonomie. Naše kultura jako první ekonomii znala rodinnou. Římané nepoužívali toto slovo pro označení pokrevních vztahů, ale pro všechny majetek domácnosti – pole, dům, peníze i otroky.⁵

⁴MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha, 1992, s. 35.

⁵MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2006, s. 7

Tabulka č. 1: Základní etapy ve vývoji lidské rodiny⁶

Počátky lidské párové rodiny	Milion let před naším letopočtem?	Silná sexuální vazba heterosexuálních párů doprovázená spoluprací na výchově dětí. Je nutná zejména pro dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka ve srovnání s ostatními živočišnými druhy.
Složité příbuzenské systémy v kmenových společnostech, vznik tabu incestu?	8000 let před naším letopočtem?	Rozšířené příbuzenské sítě se složitými pravidly ekonomických a snubních výměn uvnitř i mezi příbuzenskými velkorodinami. Rodové struktury jsou totožné s celou nadindividuální sociální organizací.
Vynořují se nepříbuzenské systémy sociální organizace. Úpadek složitých systémů výměn a počátek vzestupu patrimoniální domácnosti	Asi 3000 let před naším letopočtem v Mezopotámii a Egyptě, asi 600 let před n. l. v Řecku a Číně.	Vznik prvních států jako sociálních organizací nad rodinnými sítěmi. Upadají kmenové rodové systémy a jsou nahrazovány patrimoniálními domácnostmi, jimž vládnou muži, kteří drží ve svých rukou vlastnictví domácnosti, do které patří i služebnictvo a všichni v domě.
Vzestup byrokratického státu a kapitalistické ekonomiky. Vynořuje se domácí soukromí.	17. a 18. století n.l. v západní Evropě a severní Americe	Domácnost přestává být zároveň místem zaměstnání a její obranu přejímá obec a stát. Moc patriarchální hlavy domácnosti upadá. Vynořuje se nukleární rodina jako ideální typ s mužem, který rodinu ekonomicky a sociálně zajišťuje, a ženou, která se stará o domácnost.
Diverzifikace způsobu párování domácností. Tendence k rovnoprávně pozici ženy a muže při vyjednávání o vztahu a rodině.	Druhá polovina 20. století v bohatých průmyslových společnostech	Různorodost rodinných forem. Vzestup rozvodovosti a opakovaných manželství, všeobecná zaměstnanost žen a hluboké změny v mužské a ženské sociální roli. Vzestup nesezdaných soužití před, po i místo manželství. Vynořují se singles jako významná sociální skupina a stav.

V dnešní době se česká rodina potýká s řadou překážek a to např. socioekonomických, společenských tlaků, vysokých nároků na výchovu dětí a jejich péči, kulturně hodnotových proměn a rozporů. Česká společnost se podobně jako jiné evropské státy potýká s nízkou porodností, jejíž rostoucí míra je klíčová pro zbrzdění budoucího razantního stárnutí české populace a to i navzdory pozitivnímu pohledu drtivé většiny mladých lidí na hodnoty manželství a rodičovství. Zaslouhou

⁶MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2006, s. 17.

realizace plodnosti žen z populačně silných ročníků 70. let úhrnná míra plodnosti od roku 1999, kdy dosáhla svého minima (rok 1999 – 1,13 dítěte na jednu ženu), se stále zvyšuje, úroveň plodnosti (roku 2007 – 1,41 dítěte na jednu ženu) zdaleka nezajišťuje prostou míru reprodukce české populace. Pro zachování prosté míry reprodukce je zapotřebí dosažení hodnoty úhrnné míry plodnosti 2,1 dítěte na jednu ženu.⁷

Tabulka č. 2: Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny⁸

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, kulturní
Legitimizace	sex, děti	děti	nelegitimizuje
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statutotvorné, citové	citové
Autorita	otec	otec – matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženský, církevní	občanský	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

⁷Národní koncepce podpory rodin s dětmi [online].2006 [cit. 2013-01-03]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf>.

⁸ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha, 2006, s. 23.

2.2 Funkce rodiny

Tato podkapitola se věnuje nejdůležitějším funkcím rodiny. V dnešní společnosti se nároky a požadavky na rodinu neustále zvyšují. Rodina je však stále nejdůležitějším a nenahraditelnou institucí.

K funkcím rodiny se Blahoslav Kraus a Věra Poláčková vyjádřili takto: „*Rodina ve svém souhrnu zajišťuj mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní*“.⁹

Funkce rodiny:

- Biologicko-reprodukční funkce
- Sociálně-ekonomická funkce
- Ochranná funkce
- Sociálně-výchovná funkce
- Rekreační, relaxační a zábavná funkce
- Emocionální funkce

Biologicko-reprodukční funkce

Tato funkce rodiny má význam jak pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří tvoří rodinu. Společnost pro svůj správný rozvoj potřebuje stabilní reprodukční základnu. Proto je v jejím zájmu, aby se rodilo tolik dětí, aby tyto perspektivy byly naplněny.¹⁰ Ve většině vyspělých zemí je v posledních letech pozorován úbytek narozených dětí a důsledkem může být, že v těchto zemích je dítě vnímáno jako překážka v profesním růstu a ve vlastní seberealizaci obou rodičů. V dnešní době by se dalo říci, že je trendem mít první dítě až v pozdějším věku, do té doby ženy dávají raději přednost své kariéře. Dříve nebylo nic neobvyklého, když se rodiny zakládaly už kolem 20 roku života, dnes je to spíše výjimka. Také stále více partnerů plánuje pouze jedináčka, či dokonce vůbec neuvažují o založení rodiny.¹¹

⁹KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk, prostředí, výchova*. Brno, 2001, s. 79.

¹⁰KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha, 2008, s. 81.

¹¹*Funkce rodiny* [online]. 2011 [cit. 2013-01-10]. Dostupný z www: <<http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/>>.

Sociálně-ekonomická funkce

Sociálně-ekonomická funkce chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se také sama rodina stává spotřebitelem, na němž je výrazně závislý trh. Důsledkem nezaměstnanosti nebo zvyšování nákladů jsou poruchy ekonomické funkce, které se projevují v hmotném nedostatku rodin. V dnešní době ekonomická funkce zaznamenala posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu.¹² V současné době existuje mnoho rodin, které jsou takovými jednotkami nebo tak alespoň z části fungují.

Ochranná funkce

Ochranná funkce nebo také funkce zaopatřovací, pečovatelská, spočívá v zajišťování základních životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. Po roce 1990 je rodina na této funkci více zainteresovaná a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění.¹³

Sociálně-výchovná funkce

O rodině můžeme mluvit jako o první sociální skupině, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování, ať už běžné nebo ve společnosti. Hlavní úlohou rodiny je připravit děti a mladistvé na vstup do praktického života.¹⁴ Někdy se může stát, že rodina tyto úlohy přesouvá na jiné subjekty a předpokládá, že odpovědnost za výchovu dítěte má především škola. Očekává tak, že pedagogicky vzdělaní učitelé napraví chyby, kterých se na dětech dopustili oni sami. Tyto chyby jsou způsobeny především špatnými výchovnými styly a metodami. Za optimální přístup výchovy je považován model demokratický, který je založen na vztahu partnerství a připouští diskusi.¹⁵

¹²KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha, 2008, s. 81-82.

¹³*Funkce rodiny* [online]. 2011 [cit. 2013-01-10]. Dostupný z www: <<http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/>>.

¹⁴KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha, 2008, s. 82-83.

¹⁵*Funkce rodiny* [online]. 2011 [cit. 2013-01-10]. Dostupný z www: <<http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/>>.

Rekreační, relaxační a zábavná funkce

Rodina by nikdy neměla zapomínat na relaxaci a zábavu. Tyto aktivity se týkají všech členů rodiny, ale největší význam mají samozřejmě pro děti. Jak rodina plní tuto funkci, se může projevit např. v tom, jak intenzivně tráví rodina svůj volný čas pohromadě, jakým způsobem tráví dovolené, jak spolu dokáží navzájem komunikovat apod.¹⁶

Emocionální funkce

Žádná jiná instituce nedokáže nahradit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Proto je emocionální funkce pro rodinu nejdůležitější, nejzásadnější a hlavně nezastupitelná. Od 90. let minulého století v důsledku mnoho změn přibývá rodin, které tuto funkci neplní nebo plní jen s velkými obtížemi, čili dochází k nárůstu deprivovaných, nebo dokonce i týraných dětí.¹⁷

Důležité je, aby si partneři, dřív než se rozhodnou založit rodinu, dobře promysleli, zda splní všechny funkce a jestli dítěti budou moci dát vše, co dítě ve svém životě potřebuje. Rodina má velký vliv na to, jak vypadá naše současná společnost, a zajišťuje život budoucích generací. Rodinu je potřeba chránit a podporovat a stát, který dostatečně podporuje vznik a existenci rodin, má naději na velice příznivou budoucnost.

¹⁶*Funkce rodiny* [online]. 2011 [cit. 2013-01-10]. Dostupný z [www: <http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/>](http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/).

¹⁷KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha, 2008, s. 83.

2.3 Podpora rodin

Podpora rodin má může mít několik podob, za tu nejdůležitější je však považována podpora finanční. Rodinné dávky slouží jako okamžitá pomoc pro sociálně slabé domácnosti, ale také k vyjádření zájmu státu o děti a rodinu, hlavně však jako pojistka pro případ ztráty pracovních příjmů, ať už trvalých, či dočasných. Nároky a náklady na výchovu dítěte se v posledních letech výrazně zvyšují, a to může být pro rodiče v častých případech finančně velice náročné.

3 hlavní oblasti finanční pomoci rodinám s nezaopatřenými dětmi:¹⁸

- Rodinné dávky
- Daňová oblast
- Podpora při pořizování bydlení

Rodičovské povinnosti jsou stále vyšší míře spíše záležitostí žen. Mateřství může do určité míry omezovat šance žen na trhu práce. Flexibilní formy zaměstnání posilují harmonizaci práce a rodiny. Mezi moderní typy organizace práce patří částečné pracovní úvazky, úprava pracovní doby, práce na směny, práce doma, zaměstnávání na dobu určitou.¹⁹

Tradiční je v České republice pomoc zaměstnaným rodičům nabídkou zajištění péče o malé, předškolní a školní děti a slučitelnost jak pracovních, tak rodinných rolí. Služby pro rodiny jsou:

- Jesle
- Mateřská centra
- Mateřské školy
- Školní družiny

¹⁸Národní koncepce podpory rodin s dětmi [online]. 2006 [cit. 2013-03-11]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_detmi.pdf).

¹⁹Národní zpráva o rodině [online]. 2004 [cit. 2013-03-11]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf).

Jesle

Jesle jsou určeny pro nejmenší děti a to do 3 let věku. Od počátku 90. let ustupují do pozadí ve prospěch rodičovské péče. Pobyt v jeslích se platí v měsíčních intervalech a částka se skládá z provozních nákladů a ze stravného. Jsou provozovány podobně jako školy v ranních hodinách.²⁰ V dnešní době, jsou služby jeslí hojně využívány, a jeden z hlavních důvodů je, že kvůli nepříznivé finanční situaci se matky z mateřské dovolené musejí co nejrychleji vracet do pracovního procesu.

V roce 1990 bylo v České republice provozováno 1 403 dětských jeslí, v roce 2003 jich bylo jen 60.²¹

Mateřská centra

Mateřská centra vznikají jako společenství žen na mateřské dovolené. Jejich cílem je obecně uspokojení potřeb této sociální skupiny obyvatelstva. V mateřském centru může žena uspokojit svoje potřeby společenských kontaktů, předávání rodičovských zkušeností. Pro mnoho žen znamená zapojení v mateřském centru odrazový můstek k vlastní veřejné aktivitě.²²

Mateřské školy

Jedná se o předškolní zařízení pro děti od 3 do 6 let věku. V některých zemích mateřská školy označuje součást formálního školního systému, v jiných zemích může znamenat předškolní zařízení. Počet mateřských škol se za posledních 15 let snížil asi o třetinu, tento pokles je vysvětlený sníženou porodností. Dlouhodobě do školky dochází přes 90% čtyřletých a pětiletých dětí. V současné době není shánění volného místa příliš jednoduché.²³

Školní družiny

Školní družina je základním článkem zařízení výchovy mimo vyučování. Školní družiny jsou zřizovány dle zákona č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních. Jsou zřizovány při základních školách a jsou určeny především pro žáky 1. stupně základních

²⁰HOHNE, S.: *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha, 2008, s. 16.

²¹MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 43.

²²*Co je mateřské centrum?* [online]. 2011 [cit. 2013-03-12]. Dostupný z [www: <http://www.rodina.cz/clanek221.htm>](http://www.rodina.cz/clanek221.htm).

²³HOHNE, S.: *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha, 2008, s. 17.

škol. Toto zařízení může zřizovat zájmové kroužky a další činnosti (např. exkurze, výlety, kulturní akce). Družina není pokračováním školního vyučování, má svá specifika, která ji odlišují od školního vyučování, a z tohoto hlediska je nutné také postupovat při hodnocení její činnosti a výchovného působení vychovatelek.²⁴

Péče otce má také velký význam pro funkčnost rodinných vztahů a proto je pro podporu fungující rodiny, rodičovství a rodičovských kompetencí důležité zapojení otce do péče o dítě. Za účelem podpory aktivního otcovství je navrhováno:

- zavedení otcovské dávky (vytvoření stavu odpovídajícího zavedení otcovské dovolené, která funguje v řadě evropských zemí).²⁵

Tabulka č. 3: Souhlas s otcovskou dovolenou²⁶

	Počet	%
Ano	577	54,1
Ne	173	16,2
Neví	316	29,7

Výzkum z roku 2003 ukazuje, že česká veřejnost se k zavedení otcovské dovolené staví pozitivně. Z těch, kteří souhlasili se zavedením, bylo nejvíce lidí, a to přes 50 %.

Tabulka č. 4: Názory populace na důvod, proč je otec na rodičovské dovolené²⁷

Důvody	Počet	%
Nezaměstnanost muže	573	54,0
Lépe placená práce ženy	449	43,2
Zdravotní problémy ženy	354	34,7

²⁴MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin* [online]. 2002 [cit. 2013-03-14]. Dostupný z [www](http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin):

<<http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>>.

²⁵*Soubor prorodinných opatření – Prorodinný balíček*. [online]. 2002 [cit. 2013-02-14]. Dostupný z [www](http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf): <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf>.

²⁶DOLEŽALOVÁ, A.: *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha, 2010, s. 34.

²⁷DOLEŽALOVÁ, A.: *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha, 2010, s. 37.

3 RODINNÁ POLITIKA

Vláda označuje rodinnou politiku a jednu z hlavních priorit našeho státu. Cílem je vytváření podmínek a odstraňování překážek, které rodičům sťažují skloubení pracovního a rodinného života. I když patříme mezi státy s nejdelší rodičovskou dovolenou, v ostatních státech Evropské unie je možné lépe kombinovat péči o dítě předškolního věku se zaměstnáním. Rodiče by měli mít možnost rozhodnout se mezi kratším obdobím a delším obdobím rodičovské dovolené. Při výběru kratšího období je pobírání finanční částky větší, při delší rodičovské dovolené je naopak měsíční příspěvek nižší. Při příliš dlouhé rodičovské dovolené, jsou vyvolávány obavy na klesající šance při profesním uplatnění, důsledkem toho je, že mnoho žen v dnešní době preferuje rychlejší návrat do pracovní činnosti.²⁸

Přestože jsou ženy zaměstnané, vykonávají více domácích prací, zůstávají častěji doma, i proto mohou mít často pocit zmařených ambicí, či nedostatečné seberealizace. Ve většině případů jsou to právě ženy, které pečují o děti a obětují tak svoji kariéru. Rodičovství znamená největší změnu právě pro matky, které často pociťují pokles kvality běžného života. 10 a 20 % žen, během prvního roku po porodu trpí depresí, důsledkem může být např. vyčerpání, či nedostatek času pro sebe. Naopak muži mohou mít pocit, že jsou vyloučeni z péče o dítě, a hůře snášejí přeměrování pozornosti na potomky.²⁹

Rodinná politika představuje souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny, a jelikož se jedná o politiku průřezovou, zasahuje do různých veřejných oblastí života společnosti. Týká se však také oblasti vysoce soukromé, a musí tedy respektovat autonomii a schopnost rodin samostatně se rozhodovat.³⁰

Stěžejní oblasti podpory, na které se rodinná politika v současnosti zaměřuje, jsou:³¹

- podpora vytváření vhodných socioekonomických podmínek pro fungování rodin zaměřujících se na: finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny, služby pro rodiny, finanční i nefinanční podpora rodičovské péče o děti.
- podpora všestranně vyhovujících rodinných a rodičovských kompetencí

²⁸*Problémy rodinné politiky v České republice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z [www: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010624>](http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010624).

²⁹MPSV: *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Praha, 2008, s. 10.

³⁰*Podpora rodin* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/cs/14469>](http://www.mpsv.cz/cs/14469).

³¹MPSV: *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Praha, 2008, s. 8.

- podpora institutu manželství a jeho společné prestiže
- podpora rodin se specifickými potřebami
- podpora všech subjektů podporující rodinu, zapojení krajů a obcí do rodinné politiky

Rodinná politika má mnoho definic, neexistuje pouze jedna jediná definice, která jasně vysvětluje co všechno je a není rodinná politika. Dle užšího pojetí tato politika zahrnuje dávky a služby, které jsou zaměřeny na rodiny s dětmi či osamělé rodiče. Je zde zahrnuta přímá finanční podpora, slevy na daních pro rodiny s dětmi, ale také mateřská a rodičovská dovolená. Dle širšího pojetí se rodinná politika zaměřuje na všechny oblasti veřejných politik, které mohou mít vliv na blaho rodiny, včetně opatření, která se mohou týkat např. vzdělání, imigraci, bezpečnosti apod.³²

Termíny úzce spojené s rodinnou politikou:

- Rodinné právo
- Porodné
- Mateřská dovolená
- Rodinné dávky
- Otcovská dovolená
- Rodičovská dovolená
- Příspěvek v mateřství
- Daňová politika ve vztahu k rodině
- Služby péče o děti

Jedním z nejzásadnějších problémů rodinné politiky v České republice je, že velice často dochází v této oblasti k různým změnám, které jsou především závislé na politické profilaci vlád, než na společenské situaci.³³

³²Matějčková B., Paloncyová J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004, s. 7.

³³DOLEŽALOVÁ, A.: *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha, 2010, s. 17.

3.1 Cíle rodinné politiky

Základním cílem rodinné politiky je vytvoření všestranně příznivějšího společenského klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování jak partnerských tak i rodičovských plánů.³⁴

Musí být kladen důraz u mladé generace na hodnoty manželství a rodiny. Je třeba posilovat jak sociální tak i ekonomickou soběstačnost, a tím mezigenerační solidaritu a soudržnost rodin. Obecným cílem rodinné politiky je vytvořit ve společnosti prostředí celkově přátelské rodině a to legislativní i nelegislativní cestou.³⁵

- posiluje vlastní zodpovědnost rodičů a členů rodin navzájem
- posiluje vědomí rodinných hodnot v celé společnosti
- usiluje o odstranění překážek, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich stabilitu
- vytváří podmínky pro fungování rodin a všestranně je podporuje

Obecné cíle dle Národní koncepce rodinné politiky:³⁶

- Posunout vytváření všestranně příznivých podmínek pro rodiny do centra trvalé pozornosti politické i správní reprezentace země.
- Posilovat hodnoty rodiny a vlastní odpovědnosti za její funkčnost a stabilitu a to především u dnešní mladé generace.
- Posilovat ekonomickou a sociální suverenitu rodin a jejich členů na trhu práce prostřednictvím daňového systému a systému sociálního zabezpečení, tak aby byla schopna plnit svoji úlohu ve všech obdobích svého vývojového cyklu a vůči všem svým členům.
- Koncipovat a rozvíjet rodinnou politiku jako dlouhodobou celospolečenskou aktivitu koordinovanou veřejnou správou za účasti občanského sektoru, komerčního sektoru, odborníků, médií a široké občanské veřejnosti.
- Podpořit koncipování účinné rodinné politiky rozvíjením výzkumu poskytujícího dostatek poznatků o aktuálních a perspektivních potřebách rodin a vhodných způsobech jejich uspokojování

³⁴Národní koncepce rodinné politiky [online]. 2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf).

³⁵MPSV: *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Praha, 2008, s. 8.

³⁶Národní koncepce rodinné politiky [online]. 2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf).

Specifické cíle dle Národní koncepce rodinné politiky:³⁷

- Uspořádat rodinnou politiku tak, aby rodiny mohli mít tolik dětí, kolik si přejí, a v době, kterou si oni sami zvolí.
- Minimalizovat handicapy dětí, které vyrůstají v ekonomicky a sociálně oslabených či neúplných rodinách podpůrnými opatřeními tak, aby se jejich životní šance v oblasti vzdělávání, uplatnění na trhu práce a ve společnosti jen minimálně odlišovaly od jejich vrstevníků, kteří vyrůstají v ekonomicky i sociálně silných rodinách.
- Vytvářet rodičům vhodné podmínky pro skloubení nároků trhu práce s nároky péče o nezaopatřené děti a nesoběstačné členy rodiny.

Dle Vojtěcha Krebse je hlavní cíl definován takto: „V zásadě je hlavním cílem rodinné politiky v moderních státech zmírňování narůstajících nákladů rodin při opatrování mladé generace realizací principu především sociální solidarity, principu sociální spravedlnosti a principu sociální garance.“³⁸

3.2 Financování rodinné politiky

V České republice rodinnou politiku koordinuje především stát a to Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo pro místní rozvoj. Důležitou součástí jsou také obce a kraje, které rozhodují, jaké aktivity pro podporu rodinné politiky budou financovat.

„Rodinná politika tvoří součást politiky sociální a je proto financována ze státních prostředků. Míru financování sociální politiky lze vyjádřit podílem příslušných státních výdajů na hrubém domácím produktu (HDP), přesněji řečeno podílem výdajů na sociálně-zdravotní systém z HDP.“³⁹

³⁷Národní koncepce rodinné politiky [online]. 2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>.

³⁸KREBS, V. *Sociální politika*. Praha, 2007, s. 352.

³⁹MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 23.

Prostředky na sociální ochranu pocházejí ze tří hlavních zdrojů:⁴⁰

- 1) daně (formou státního přerozdělování)
- 2) příspěvky na sociální pojištění (od zaměstnavatelů a zaměstnanců)
- 3) jiné zdroje

K realizaci rodinné politiky na úrovni krajů a obcí je možno využít řady finančních zdrojů:⁴¹

- **Obec**

Ust. § 85 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů opravňuje zastupitelstvo obce k poskytnutí dotace ve výši nad 50 000,- Kč občanským sdružením, humanitárním organizacím působícím v oblasti podpory rodin. Všechny finanční prostředky však plynou z rozpočtu obce.

- **Kraj**

Ust. § 36 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích ve znění pozdějších předpisů opravňuje zastupitelstvo kraje k poskytnutí dotace ve výši na d 200 000,- Kč. Jedná se o dotace stejně jako u obcí občanským sdružením, humanitárním organizacím působící na území kraje v oblasti podpory rodin. Finanční prostředky jdou z rozpočtu kraje.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí**

Ministerstvo práce a sociálních věcí každoročně vyhlašuje dotační řízení na podporu rodiny, kde jsou podporovány projekty občanských sdružení, církevních právnických osob a obecně prospěšných společností v oblasti prevence sociálního vyloučení rodičů pečujících o malé děti, v oblasti angažovaného otcovství, posilování partnerských a manželských vztahů.

- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

V rámci svého dotačního řízení se zaměřuje především na volnočasové aktivity pro děti a mládež a na integraci romské komunity.

- **Ministerstvo pro místní rozvoj**

Do svého dotačního řízení Ministerstvo pro místní rozvoj zahrnuje podporu obnovy venkova. Je podporováno zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci.

⁴⁰MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 12.

⁴¹MPSV: *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Praha, 2008, s. 18-19.

3.3 Modely rodinných politik

Vymezení typů rodinné politiky není jednoduché, důvodem je, že definice a obsah rodinné politiky je nejednoznačný. Existuje tedy hned několik různých typologií rodinné politiky. Jedni z prvních analytiků rodinné politiky byli v roce 1978 Kamerman a Kahn, definovaly pojmy explicitní a implicitní rodinná politika. **Explicitní** znamená, že země vytvořili zákonnou formu institucionální formulace rodinné politiky. Rodina se začíná stávat předmětem politiky, a jsou jasně stanoveny politické cíle s ohledem na rodinu. **Implicitní** politika mají různě definované cíle a nejsou určitě bezprostředně rodinám. Zaměřují se na problematiku žen a dětí, gender rolí, chudoby apod. Rozdíl mezi explicitní a implicitní politikou je založen na existenci či neexistenci politického programu a zaměření na rodinu. Mezi země s explicitní rodinnou politikou může zařadit např. Německo, Belgie, Francii naopak s implicitní politikou Velkou Británii či Dánsko.⁴²

Nejčastější a neznámější typologie rodinné politiky:⁴³

Liberální režim (anglosaský)

Tento režim je charakteristický poměrně pasivní politikou zaměstnanosti, redukovanou pomocí nepriviligovaným skupinám, nízkým zastoupením státního sektoru na trhu práce. Rodina v tomto režimu není příliš podporována, stát zasahuje jenom v krizových situacích. Liberální režim funguje např. ve Velké Británii, Švýcarsku, USA.

Sociálně demokratický systém (skandinávský)

Pro tento systém je typická aktivní politika zaměstnanosti, vysoká participace žen na trhu práce. Systém umožňuje oproti liberálnímu režimu lepší skloubení pracovní a rodinné sféry. Typickými státy patřící do sociálně demokratického systému jsou Norsko a Švédsko.

⁴²MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 9.

⁴³MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 10.

Konzervativní režim (bismarckovský)

Tento režim se soustřeďuje především na osoby se zdravotním handicapem, které z tohoto důvodu nejsou začleňovány do pracovního procesu. V tomto systému je podporováno tradiční rozdělování mužských a ženských rolí, kdy muž je živitel rodiny a žena je na něm ekonomicky závislá. Ženy se mají naplno věnovat rodině a domácnosti a pracovat jen na zkrácený úvazek. Sociální dávky jsou závislé na době pojištění a výši odváděného pojištění. V tomto režimu je bohužel malá státní podpora, která neumožňuje skloubit zaměstnání a rodinu dohromady. Typickými příklady konzervativního režimu je Německo, Nizozemsko a Francie.

Prorodinně orientovaný režim (latinský)

Tento režim se spoléhá na pomoc rodiny v ochraně svých členů proti ekonomickým a sociálním rizikům. Střetávání rodiny a zaměstnání je v tomto režimu velmi častý, výsledkem toho je, že mladé ženy oddalují založení rodiny nebo ji dokonce úplně odmítnou. Tento prorodinně orientovaný režim se vyskytuje v Itálii nebo ve Španělsku.

Postsocialistický režim sociálního státu

Tento režim se nachází v přechodné fázi a své charakteristické prvky se teprve utváří. Od počátku 90. let jeho reprezentanti čelí v souvislosti s přechodem na tržní ekonomiku chudobě, sociálnímu vyloučení, nezaměstnanosti. Ekonomické zapojení žen je vysoké, systém sociálních dávek však v současnosti příliš nemotivuje k pracovnímu zapojení.

Tabulka č. 5: Modely sociálního státu a typy rodinné politiky⁴⁴

Typ „státu blahobytu“	Liberální (anglosaský)	Sociálně-demokratický (skandinávský)	Konzervativní (bismarckovský)	Prorodinný (latinský)	Postsocialistický
Obecné rysy	Úloha trhu je prvořadá: pomoc státu náleží jen nejvíce potřebným: minimální stupeň přerozdělování zdrojů	Sociální práva každému: stát zajišťuje práci tam, kde není v soukromém sektoru: zavedené vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	Profesní sdružení, zajišťují základní sociální práva: vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	Diferenciace podle ekonomické aktivity: neexistuje definice minimální mzdy	Vysoký stupeň přerozdělování zdrojů. Postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným
Efekt na sociální strukturu	Existuje nerovnost mezi chudými a bohatými: zavedeno soukromé pojištění	Univerzalizmus solidarita: společnost rozšířena na úroveň střeň vrstvy, zavedeno univerzální sociální pojištění	Hierarchie ve společnosti, loajalita, stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	Hierarchie ve společnosti, loajalita	Postupná diference
Podpora rodiny	Není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum: odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a na soukromých institucích	Plošné základní dávky rodinám vysoké ostatní sociální dávky: dlouhá rodičovská dovolená: rozvinutý systém institucí péče o dítě	Tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury, žitel je hlavním zdrojem příjmů: méně rozvinutý systém institucí péče o děti	Nízká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám v péči o děti	Vysoká zaměstnanost žen. Dlouhá rodičovská dovolená. Rozvinutý systém péče o děti. Nárok na sociální dávky. Jejich výše často demotivuje
Ovlivňování gender vztahů	Nevměšování se	Politika rovnosti pohlaví, podpora dvouprůmového modelu	Tradiční jednokariérový model	Tradiční jednokariérový model	Dvouprůmový model rodinný
Sít' stát. institucí péče o děti	Málo rozvinutá	Velmi rozvinutá	Velmi rozvinutá	Málo rozvinutá	Rozvinutá
Forma rodinných dávek	Daňové úlevy	Univerzální nárokové dávky	Dávky, odpočty z daní	Dávky, odpočty z daní	Především dávky
Populační politika	Neutrální	Child-friendly policy	Často propopulační cíle	Neutrální	Často propopulační cíle

⁴⁴MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 10.

Stát	Austrálie, Kanada, USA, Japonsko, Velká Británie, Švýcarsko	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko	Německo, Rakousko, Belgie, Francie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko	Španělsko, Řecko, Itálie, Portugalsko	Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko
-------------	---	---------------------------------------	--	---	--

3.4 Otcovská dovolená

Otcovská dovolená ano či ne? V současné době hodně diskutovatelné a aktuální téma. Starší generace je proti, stále u nich přetrvává silné rozdělování na výhradně mužské a ženské role, v tomto případě je pro ně příchod nového člena do rodiny a následná péče o něj výhradně starost matky a muž má rodinu finančně zajišťovat a podporovat. Naopak mladá generace se k otcovské dovolené staví už poněkud benevolentněji. V jiných zemích světa je běžné, že muž nastoupí na otcovskou dovolenou u nás v České republice to není ještě příliš rozšířené, ale kdoví co bude za pár let. Postoje populace k případnému zavedení otcovské dovolené jsou vstřícné. Za optimální délku je v této chvíli považována doba 1 až 2 týdnů.

Institut rodičovské dovolené je jedním z nástrojů, který by měl realizovat v každodenním životě mužů a žen princip rovnosti pohlaví. U nás byl tento institut zaveden až s novelizací zákoníku práce (zákon č. 155/2000 Sb.), která nabyla účinnosti 1. ledna 2001. V České republice, ale i jinde ve světě je péče o malé děti tradičně záležitostí žen. Ženy věnují dětem mnohem více času, přerušují svou pracovní kariéru, pracují menší počet hodin. Naopak mužům jejich čas strávený v práci znemožňuje aktivní a přímou účast na výchově svých dětí. Účelem otcovského je podpořit vazbu mezi otcem dítěte a dítětem v první fázi jeho života.⁴⁵

Pouhé formální zavedení možnosti čerpat rodičovskou dovolenou muži nestačí k tomu, aby tato možnost byla realizována v praxi. Proto se stále hledají způsoby, jak učinit pro muže rodičovskou dovolenou zajímavější a jak je dovést k jejímu čerpání. Jednou z možností je prodloužení její délky, ale také výše příspěvku a flexibilita rodičovské dovolené. Pokud otec žijící s družkou zůstane doma brzy po narození dítěte (cca prvních 20 týdnů po porodu), nenáleží mu stejný typ finanční náhrady jako ženě-matce. Z toho vyplývá, že nerovnou mezi mužem - otcem a ženou - matkou stále zůstává. Důvodů proč muži zůstávají doma s dětmi je celá řada, mezi nejčastější však patří důvody související s prací ženy a s její pozicí na trhu práce, a nebo také proto

⁴⁵MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. [online]. 2003 [cit. 2013-02-22]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf).

že finanční ohodnocení ženy je vyšší v porovnání s prací muže. Největší přínos skutečnosti, že muži jsou na rodičovské dovolené je upevňování vazby mezi rodičem a dítětem. Muž na rodičovské dovolené může přinést i spoustu kladů např. žena nepřerušuje na příliš dlouho svou pracovní dráhu z důvodu péče o dítě. Pokud dnes otec pečuje o malé dítě, je to společností vnímáno jako běžnější a normálnější na rozdíl od minulosti.⁴⁶

V některých vyspělých zemích západní Evropy je běžně vyhrazeno několik dnů rodičovské mužům, v České republice však toto téma prozatím zůstává tabu. Přesto však mohou o rodičovský příspěvek žádat i muži, i když v současné době této možnosti podle Českého statistického úřadu využívá jen asi kolem 1,5 %.⁴⁷

Tabulka č. 6: Souhrnný počet vyplacených dávek ženám a mužům za běžné a jiné měsíce v jednotlivých obdobích⁴⁸

Období	Počet vyplacených žen	Počet vyplacených mužů	Celkem (muži a ženy)	Podíl mužů v %
12/2000 – 5/2001	530 701	4 227	534 928	0,79
6/2001 – 11/2001	524 736	4 298	529 034	0,81
12/2001 – 5/2002	528 351	4 532	532 783	0,85
6/2002 – 11/2002	519 163	4 650	523 813	0,89
12/2002 – 5/2003	517 421	4 759	522 180	0,91

3.4.1 Legislativa

V Evropě jsou zaváděna opatření na podporu zapojení otců do péče o děti na úrovni státní politik. V roce 1974 bylo Švédsko, které zavedlo jako první „rodičovskou dovolenou“ a to prostřednictvím tzv. Parental Leave Act. Počty otců, kteří čerpali rodičovskou, se navyšoval, po dlouhé období postupně v roce 1974 byla na rodičovské pouze 3% otců. Speciální otcovská dovolená funguje již v mnoha evropských zemích. Cílem je vytváření pevnější vazby mezi otcem a dítětem, ale také

⁴⁶MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. [online]. 2003 [cit. 2013-02-22]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf>>.

⁴⁷*Rodinná politika v ČR a věda*. [online]. 2004 [cit. 2013-02-11]. Dostupný z www: <<http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/>>.

⁴⁸MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. [online]. 2003 [cit. 2013-02-22]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf>>.

zeslabit genderový stereotyp že ženy jsou předurčeny starat se o děti a zapojit otce co nejvíce do každodenních aktivit týkajících se péče o dítě. Při zapojování otců do péče o dítě nestačí jen zavedení institutu rodičovské dovolené, ale je nutné zavádět další legislativní opatření, jedná se o:⁴⁹

- speciální otcovskou dovolenou (v období po narození dítěte)
- vymezení individuálního a nepřenositelného práva na péči pro každého z rodičů
- odpovídající finanční kompenzace péče, potažmo ušlého příjmu ze zaměstnání

3.5 Historie rodinné práva

Až do 31. 12. 1949 platil na našem území obecný zákoník občanský, který vycházel z teorie práva soukromého a práva veřejného. Byl z jednou ze základních forem, která upravovala práva a povinnosti občanů, a byly zde kodifikovány i rodinné právní vztahy, konkrétně se jednalo o právo manželské, práva mezi rodiči a dětmi, poručenství a opatrovnictví. Dne 1. 1. 1950 nabyt účinnosti zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném, který byl připraven v rámci tzv. právníkové dvouletky. Zákonem č. 69/1952 Sb. byla upravena sociálně právní ochrana mládeže, která spadala do oblasti veřejného práva. Do problematiky sociálně právní ochrany dětí byl zahrnut i zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, je dosud platný a několikrát novelizovaný. Rodinné právo se řadí mezi práva soukromá, vyvinulo se z obecného práva soukromého, neboli z práva občanského.⁵⁰

Rodinné politiky se v důsledku různých ideologií vyvíjeli nejrůznějšími směry. Některé země více podporovali rodiny na základě rovnosti pohlaví, naopak jiné země byli zastáncem dělení rolí výhradně na mužské a ženské. Některé země se angažovaly jen ve zvlášť závažných případech jako je např. zneužití či hmotná nouze. Tyto rozdíly v podpoře rodin byli viditelné především od 80. let do poloviny 90. let. V posledních letech dochází ke zkvalitnění systémů týkající se mateřské a rodičovské dovolené.⁵¹

⁴⁹DOLEŽALOVÁ, A.: *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha, 2010, s. 31-37.

⁵⁰FREIOVÁ, M.: *Východiska rodinné politiky*. Praha, 1998, s. 13-14.

⁵¹MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J.: *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 8-9.

3.6 Rodinná politika a Evropská unie

V Evropské unii není rodina předmětem tvorby politiky orgánů. Maastrichtská smlouva v roce 1992 přinesla změny týkající se oblasti sociálního práva, která již počítala se sociální politikou na úrovni Společenství. Další doporučení a směrnice týkající se rodin byla přijata v průběhu 90. let. Úkolem politik je, aby věnovali větší pozornost sladování pracovního a rodinného života a ochraně dětí. V roce 1989 byla zřízena tzv. Evropská observatoř národních rodinných politik za účelem sledování trendů v rodinných politikách členských zemí Evropské unie a tato instituce má ryze výzkumný charakter. V roce 1965 vstoupila v platnost Evropská sociální charta Rada Evropy, ve které byly obsaženy principy sociálního zabezpečení rodiny v celém evropském prostoru. K plnění jejich úkolů se zavázala i Česká republika, která pravidelně podává zprávy o plnění v průběhu 1 – 2 let. Novelizovaná sociální charta, která vstoupila v platnost roku 1999, se zabývá genderovými otázkami a to z dvou hledisek: práce a rodiny. V Revidované chartě souvisí s rodinou např. tyto body:⁵²

- *Článek 4:* Všichni pracovníci mají právo na spravedlivou odměnu, která zajistí jim a jejich rodinám slušnou životní úroveň.
- *Článek 8:* Zaměstnané ženy v případě mateřství mají právo na zvláštní ochranu, smluvní stran se zavazují např.: poskytnout ženám před a po narození dítěte volno v celkové délce nejméně 14 týdnů.
- *Článek 13:* kdokoliv, kdo nemá dostatečné prostředky, má právo na sociální a zdravotní pomoc.
- *Článek 20:* Všichni pracovníci mají právo na rovné příležitosti a rovné zacházení v otázkách zaměstnání a povolání bez diskriminace na základě pohlaví.
- *Článek 30:* Každý má právo na ochranu proti chudobě a sociálnímu vyloučení

V posledních letech je čím dál tím víc kladem důraz na sjednocování evropského rodinného práva. Jednotlivé národní legislativy procházejí změnami, jež mohli být ovlivněny změnami v jiných evropských státech. V posledních letech je ve většině evropských zemí kladen velký důraz na sladování rodiny a práce. Opatření, která se týkají ať už rodinného práva nebo sociální politiky velice často reagují na současný

⁵²MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 3-5.

vývoj populace a společnosti. Typickým příkladem, který je v současnosti hodně diskutovatelný je zrovnoprávnění homosexuálních partnerství s heterosexuálními manželstvími. Cílem Evropské unie, je aby se rodinná politika stala více flexibilní a to především v kontextu rodičovské a mateřské dovolené. V mnoha evropských zemích, je lepší možnost kombinování rodinného života a zaměstnání. Případné budoucí změny v rodinné politice by měli především posílit možnost svobodného rozhodnutí rodičů o tom, jak skloubit rodinu a zaměstnání. Jedním z kroků by měla být větší informovanost pro rodiny s dětmi.⁵³

⁵³MATĚJČKOVÁ B.,PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 11-15.

4 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO SYSTÉMU RODIINÉ POLITIKY

Finanční podpora rodin je vůbec jednou z nejdůležitějších. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. V rámci tohoto zákona je poskytován přírůvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. Systém státní sociální podpory je financován ze státního rozpočtu a administrací jsou pověřeny příslušné státní orgány. Dávky státní sociální podpory sledují nezaopatřené dítě od narození až po ukončení jeho vzdělání a poskytují pomoc rodinám s dětmi, které se dostali do nějaké nepříznivé životní situace. Rodinou se v případě státní sociální podpory myslí soužití rodičů a nezaopatřeného dítěte.⁵⁴

Nezaopatřeným dítětem se myslí člověk do 26 let pokud:⁵⁵

- se neustále připravuje na budoucí povolání, to znamená, pokud nestále studuje
- se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání či vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz
- má ukončenou povinnou školní docházku, nedosáhl ještě věku 18 let, je veden na úřadu práce a nemá nárok na podporu

Systém sociálního zabezpečení v České republice tvoří 3 pilíře:⁵⁶

- **Státní sociální podpora** (dávky) v některých případech se poskytují na základě zjištění příjmů nebo majetkových poměrů rodiny, jindy se poskytují bez tohoto zjištění.
- **Sociální pojištění** je institucionální systém, kterým je občan sám svou činností. Sociální pojištění týkající se rodinné politiky se pak dále dělí na nemocenské a důchodové pojištění.
- **Sociální pomoc, dávky sociální péče**, jsou to dávky, které jsou poskytovány v případě podmíněné potřeby. Pomoc je poskytována lidem, kteří se z nějakého důvodu ocitli ve stavu sociální nouze.

⁵⁴MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Systém státní sociální podpory*. [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf).

⁵⁵ *Nezaopatřené dítě*. [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupný z [www: <http://www.nicm.cz/system-socialniho-zabezeceni-v-cr>](http://www.nicm.cz/system-socialniho-zabezeceni-v-cr).

⁵⁶ZELENÁ, M., KLÉGGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 12.

Soustředuje se např. na dlouhodobě nezaměstnané občany, normální i problémové rodiny. Dávky jsou v tomto případě poskytovány formou věcných, peněžitých dávek, ale také i formou služeb.

Dávky státní sociální podpory můžeme rozdělit do dvou skupin a to na dávky závislé na příjmu rodiny a na dávky bez ohledu na příjem rodiny.

Dávky závislé na příjmu rodiny:⁵⁷

1. Přídavek na dítě
2. Sociální příplatek
3. Příspěvek na bydlení

Dávky bez ohledu na příjem rodiny:⁵⁸

1. Rodičovský příspěvek
2. Dávky pěstounské péče
3. Porodné
4. Pohřebné

Finanční podporu rodin můžeme dále ještě rozdělit na přímou a nepřímou. Přímá finanční podpora je realizována přes dávky státní sociální podpory. Rodina může pobírat více dávek na jednou, u některých však může být posuzován příjem rodiny. Základem nepřímé finanční podpory nebo také daňového opatření je zajistit co největší soběstačnost rodiny v závislosti na dávkách a nechat více financí přímo v rodinném rozpočtu.⁵⁹Více se nepřímé finanční podpoře bude bakalářská práce věnovat v příslušné podkapitole.

⁵⁷ZELENÁ, M., KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 13.

⁵⁸ZELENÁ, M., KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 13.

⁵⁹HOHNE, S.: *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha, 2008. s. 14-15.

4.1 Příspěvek v mateřství

Model zabezpečení v mateřství z nemocenského pojištění se v České republice se rozlišuje na peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Dávky nemocenského pojištění u nás pokrývají ušlé příjmy v placeném zaměstnání. Česká republika patří mezi země s nejdelším obdobím nároku na peněžitou dávku v mateřství a to nejen v Evropě, ale i ve světě.⁶⁰

Účelem mateřské dovolené je co nejvíce prohloubit a navázat silný citový vztah matky s dítětem a to po dostatečně dlouhou dobu. Z psychologického hlediska jsou v tomto případě nejdůležitější první tři roky života dítěte.

Nárok na mateřskou dovolenou stanovuje Zákoník práce zákon č.65/1965 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona náleží mateřská dovolená ženě při porodu jednoho dítěte 28 týdnů, při porodu více dětí, pak ženě přísluší dovolená po dobu 37 týdnů. V průběhu mateřské dovolené má matka-žena nárok na peněžitou pomoc v mateřství, která nahrazuje ušlý příjem po dobu mateřské dovolené, pokud ovšem splnila podmínky předchozího zaměstnání tzn., zda za ni zaměstnavatel platil nemocenské pojištění. V případě pokud matka podnikala tak zda si nemocenské pojištění platila sama a dostatečně dlouhou dobu. Nejdříve lze tuto pomoc čerpat 8 týdnů před porodem. V obou uvedených případech platí stejné pravidlo a to, že nemocenské pojištění muselo trvat dohromady za dva roky alespoň 270 kalendářních dnů. Pro matky zaměstnankyně platí navíc ještě jedna podmínky a to, že byly na nemocenském pojištění účastny v den nástupu na mateřskou. Tuto podmínky splňuje i žena, které již pracovní poměr skončil, tedy pokud nastoupí na mateřskou v ochranné lhůtě, která u nás trvá od ukončení pracovního poměru 180 dní. Na peněžitou pomoc v mateřství nemají nárok, ženy, které jsou buď dlouhodobě nezaměstnané a nebo si jako osoby samostatně výdělečně činné neplatily nemocenské pojištění. Začínají tedy ihned brát rodičovské příspěvek, který na mateřskou následně navazuje.⁶¹

Peněžitou pomoc v mateřství vyplácí Okresní správa sociálního zabezpečení a dávku vydává do 1 měsíce po dni doručení žádosti na Okresní správu sociálního zabezpečení. Maximální částka peněžité pomoci v mateřství je 31 740,- Kč za měsíc, minimální částka je 7 600,- Kč.⁶²

⁶⁰MATĚJČKOVÁ B.,PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 30-31.

⁶¹MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kdo má nárok na mateřskou*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf).

⁶²*Kdo mateřskou vyplácí? Kde se o ni žádá?* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z [www: <http://www.babyonline.cz/tehotenstvi/mataska-dovolena#mataska1>](http://www.babyonline.cz/tehotenstvi/mataska-dovolena#mataska1).

Výpočet mateřské

Při výpočtu mateřské se vychází z průměrného hrubého příjmu za předchozích dvanáct měsíců. Z něj se pak vypočítá denní vyměřovací základ, ten se pak dále redukuje podle daných pravidel. Peněžítá pomoc v mateřské se počítá z redukce vyměřovacího základu a to ve výši 70 %. Redukční hranice:⁶³

- z částky do 863,- Kč se počítá 100%
- z částky od 863,- do 1 295,- Kč se počítá 60%
- z částky od 1 295,- do 2 589,- Kč se počítá 30%
- z částky nad 2 589,- Kč se už nic nezapočítává

4.2 Porodné

Porod je v životě ženy jeden z nejzásadnějších a nejdůležitějších okamžiků života na druhé straně, narození dítěte může pro mnoho rodin znamenat velkou finanční náročnost. Po porodu však příspěvek od státu pomáhá doplnit celou řadu věcí pro miminko, které jsou nezbytné.

Porodné je v tom případě chápáno jako jednorázová dávka, která má rodině pomoci s finančními náklady, které jsou spojené s narozením dítěte. Porodné je v České republice dávkou plošnou, tzn., že není závislá na příjmu rodiny. Není tomu tak samozřejmě všude např. v Itálii nebo Polsku je nárok na porodné podmíněn příjmem rodiny. Tato dávka je ve většině případů odstupňována podle pořadí narozených dětí v rodině.⁶⁴

Nárok na porodné v současné době mají ženy-matky pouze na první dítě ale bohužel ne všechny. Tato dávky se poskytuje rodinám s nízkými příjmy, nárok na porodné je daný stanovenou hranicí příjmů v rodině, která v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte musí být nižší než 2,4 násobek životního minima, tato podmínka platí již od roku 2011. Matka a otec, kteří spolu žijí ve společné domácnosti, dostanou porodné jen pokud, jejich měsíční čistý příjem nepřesáhne 18 504,- Kč. Dávka pro první živě narozené dítě je 13 000,- Kč. Pokud se však narodí

⁶³Peněžítá pomoc v mateřské v ČR. [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z www: <http://kalkulacky.idnes.cz/cr_vypocet-penezite-pomoci-v-materstvi-2013.php>.

⁶⁴MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 29-30.

s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě či děti, výše porodného bude činit 19 500,- Kč.⁶⁵

4.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek plynule navazuje na mateřskou, ten kdo na mateřskou neměl nárok, automaticky začne pobírat rodičovský příspěvek. Po vyčerpání mateřské má žena nárok na poskytnutí rodičovské dovolené. Rodičovskou dovolenou může čerpat jak žena, tak i muž. Zaměstnavatel je povinen otci dítěte poskytnout rodičovskou dovolenou na jeho žádost, a to kdykoliv od narození dítěte po dobu nejdéle však do tří let dítěte. Nárok na rodičovskou dovolenou mají ze zákona také žena či muž, kteří převzali dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Je zde možnost aby rodičovskou dovolenou čerpali, současně muž i žen, avšak příspěvek bude vyplácen jen jednomu rodiči, kterému to zaleží pouze na jejich vzájemné dohodě.⁶⁶

Na počátku roku 2008 byla provedena reforma rodičovské, která slibovala, že ženám umožní dle svého uvážení volbu její délky a to v rozmezí 2, 3 nebo 4 let. Novelizace z ledna 2012 však umožňuje flexibilní pobírání rodičovského příspěvku a to každé 3 měsíce. Pokud se matka rozhodne rodičovský příspěvek čerpat maximálně to je celé čtyři roky, musí mít v tomto případě souhlas zaměstnavatele, zaměstnankyně, by zpravidla čerpala neplacené pracovní volno.⁶⁷

V současné době má nárok na rodičovský příspěvek rodič, který řádně a celodenně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině a to až do vyčerpání 220 000,- Kč, nejdéle však do 4 let věku dítěte. Rodiče si sami mohou zvolit, jak dlouho chtějí pobírat rodičovský příspěvek. Jednou za 3 měsíce mají rodiče možnost pružně volit délku pobírání rodičovského příspěvku a také jeho výše, dle aktuální sociální situace rodin. Pokud ani jeden z rodičů neplatil pojistné na sociálním zabezpečení, tím pádem tedy nesplnil podmínky pro volbu výše a délky pobírání rodičovského příspěvku, tak výše příspěvku je dána v pevných částkách. Dle právní úpravy od 1. 1. 2011 - do 9. měsíce věku dítěte je to 7 600,- Kč a poté 3 800,- Kč až do 4 let věku dítěte. Rodičovský příspěvek nemůže být vyšší než 70 % předchozího výdělku a nesmí tedy překročit částku 11 500,- Kč měsíčně, z toho vyplývá, že ten kdo pobírá vyšší rodičovský

⁶⁵MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Porodné*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>](http://www.mpsv.cz/cs/2#nd).

⁶⁶ZELENÁ M., KLÉGGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 21-22.

⁶⁷*Rodinná politika v ČR a věda*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z [www: <http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/>](http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/).

příspěvek, ten jej také dříve vyčerpá. Pokud tedy dojde k této situaci, že matka vyčerpá rodičovský příspěvek dříve než rodičovskou dovolenou, tak nárok na jinou dávku nemá a tak dokonce dovolené žádný příspěvek už nedostanou. Během zbytku dovolené si matky nemusí platit zdravotní a sociální pojištění, protože zdravotní pojištění platí stát.⁶⁸

O rodičovský příspěvek je nutno si zažádat na příslušném úřadu práce – odboru sociální podpory. Ženy případně i otcí na rodičovské dovolené jsou ze zákona v tzv. ochranné době, to je doba, kdy zaměstnavatel nemůže dát zaměstnanci výpověď pro nadbytečnost. I tak osoba na rodičovské dovolené může dostat výpověď a to např. z důvodu zániku nebo rušení zaměstnavatele. Po návratu z rodičovské, žena může ihned dostat klasickou výpověď pro nadbytečnost. Pokud však zaměstnavatel s maminkou nepočítá je na místě, aby o tom co nejdříve informoval, aby matka měla dostatek času hledání nové pracovní pozice.⁶⁹

Jak již bylo výše zmiňováno, finanční příjmy rodiče nejsou sledovány, rodič může během pobírání rodičovského příspěvku pomocí nějaké výdělečné činnosti zlepšovat sociální situaci rodiny, samozřejmostí je však zajištění péče o dítě jinou zletilou a také zodpovědnou osobou. Ze zákona není možné vykonávat u původního zaměstnavatele stejnou práci, kterou jsme vykonávali před nástupem na mateřskou dovolenou.⁷⁰

Ze zákona bylo 1. 1. 2012 odstraněno omezení počtu hodin, které by děti mohli strávit např. ve školkách nebo jeslích aniž by byl matce odebrán rodičovský příspěvek. U dětí mladších dvou let je omezení maximálně 46 hodin měsíčně strávených v různých zařízeních péče o děti, v případě dětí, které jsou starší než 2 roky je omezení zrušeno úplně.⁷¹

⁶⁸*Rodičovský příspěvek.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z [www: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>](http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4).

⁶⁹*Rodičovský příspěvek a rodičovská dovolená.* 2013 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z [www: <http://finexpert.e15.cz/rodivovsky-prispevek-a-rodivovska-dovolena>](http://finexpert.e15.cz/rodivovsky-prispevek-a-rodivovska-dovolena).

⁷⁰*Možnost pracovat při pobírání rodičovského příspěvku.* 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z [www: <http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/>](http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/).

⁷¹*Rodičovský příspěvek i na děti ve školce.* [online]. 2012 Dostupný z [www: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>](http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4).

4.4 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče, je péče, kdy je dítě svěřeno do péče pěstouna. Než se však takto stane, tak je pěstoun „zkoumán“, zda je pro pěstounství právě on vhodný. Dítě je do této péče svěřeno jen, když o tom rozhodne příslušný soud. Do pěstounské péče jsou v nejčastějších případech dávány děti, které nejsou tzv. právně volné, tzn., že rodiče nedali souhlas, aby bylo dítě možné adoptovat, nebo také z etnických či zdravotních důvodů. Hlavní povinností pěstouna je o dítě správně pečovat. K dítěti nemá žádnou vyživovací povinnost. A dítě zastupuje pouze v běžných případech. Biologičtí rodiče nadále zůstávají nositeli rodičovských práv a povinností, existuje však možnost že práva a povinnosti mohou být soudně omezeny.⁷²

Tyto dávky jsou spojené s péčí o dítě, o které se biologičtí rodiče z nějakého důvodu nemohou nebo nechtějí starat, a které jsou tak svěřeno do pěstounské péče. Pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče může vzniknout nárok i na jiné dávky státní sociální podpory např. příspěvek na dítě. Dávku, na kterou pěstouni nemají nárok, je sociální příplatek. Od 1. ledna 2013 právní úpravu dávek pěstounské péče obsahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, čili tyto dávky přestali být součástí státní sociální podpory.⁷³

Dávky pěstounské péče, jsou dávky, které se neodvíjí z příjmu rodiny. Celkem jsou čtyři druhy dávek pěstounské péče a to:⁷⁴

1. Příspěvek při převzetí dítěte
2. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
3. Odměna pěstouna
4. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

⁷²SEDLÁŘOVÁ P. *Základní ošetrovatelská péče v pediatrii*. Praha, 2008. s. 197.

⁷³MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dávky pěstounské péče*. [online]. 2009 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf).

⁷⁴ZELENÁ M., KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 13.

1. Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte do náhradní rodinné péče slouží především k nákupu potřebných věcí pro dítě, které přichází do rodiny. Nárok na tuto dávku má osoba, která bude o dítě pečovat. Výše příspěvek je pevně dána podle věku dítěte:⁷⁵

- Do 6 let – 8 000,- Kč
- Od 6 – 12 let – 9 000,- Kč
- Od 12 – 18 let – 10 000,- Kč

2. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na tento příspěvek má nezletilé nezaopatřené dítě, které je svěřeno do pěstounské péče. I po dosažení zletilosti je tento nárok zachován, nejdéle však do 26 let. Výše příspěvku za kalendářní měsíc je:⁷⁶

- Do 6 let – 4 500,- Kč
- Od 6 – 12 let – 5 550,- Kč
- Od 12 – 18 let – 6 350,- Kč
- Od 18 do 26 let – 6 600,- Kč

3. Odměna pěstouna

Nárok na tento příspěvek mají pečující osoby a osoby v evidenci tj. osoba, pečující i po dosažení zletilosti dítěte. Výše odměn pro pěstouny za měsíc jsou od 8 000,- Kč až do 24 000,- Kč.⁷⁷

4. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na tento příspěvek mají právo osoby, které mají v pěstounské péči nejméně 3 děti. Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny automobilu, nejvýše se však jedná o částku 100 000,- Kč. Pečující osoba, ale nesmí vozidlo využívat k výdělečné činnosti.⁷⁸

⁷⁵MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příspěvek při převzetí dítěte*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupný z [www: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>](http://portal.mpsv.cz/soc/dpp).

⁷⁶MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příspěvek na úhradu potřeb dítěte*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupný z [www: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>](http://portal.mpsv.cz/soc/dpp).

⁷⁷*Odměna pěstouna*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupný z [www: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>](http://portal.mpsv.cz/soc/dpp).

⁷⁸MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příspěvek na zakoupení motorového vozidla*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupný z [www: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>](http://portal.mpsv.cz/soc/dpp).

4.5 Dávky závislé na příjmu rodiny

Dávky závislé na příjmu jsou: přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení.

Přídavky na děti jsou obecně nejdůležitější finanční pomocí státu, která rodinám pomáhá krýt náklady, které jsou spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Systém vyplácení se v jiných zemích výrazně liší. Mezi hlavní prvky, na které se může při vyplácení této dávky přihlížet je: pořadí dítěte v rodině, věk dítěte, příjem rodiny, ale také složení rodiny (úplná, neúplná).⁷⁹

Přídavek na dítě je v České republice vyplácen rodinám s dětmi v závislosti na věku nezaopatřených dětí a příjmu rodiny. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima, příspěvek je poskytován ve třech výších.⁸⁰

Tabulka č. 7: Přídavek na dítě⁸¹

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně
Do 6 let	500,-
6 – 15 let	610,-
15 - 26 let	700,-

Sociální příplatek je další dávkou, která je závislá na příjmu rodiny. Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy a zdravotně postiženým členem krýt náklady, které jsou spojené se zabezpečováním potřeb dětí. Na sociální příplatek mají nárok rodiny, které pečují alespoň o jedno nezaopatřené dítě, které je dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené či dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Nárok na tuto dávku je vázán stanovenou hranicí příjmů v rodině, hranice nesmí překročit dvojnásobek životního minima rodiny. Jedná se o příjem za předchozí kalendářní čtvrtletí, do příjmu se v tomto případě počítá i rodičovský příspěvek a také přídavek na dítě. Ve výši dávky se odráží jak příjem rodiny, tak i stupeň postižení dítěte.⁸²

⁷⁹MATĚJČKOVÁ B.,PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 33.

⁸⁰MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Přídavek na dítě*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/cs/2>](http://www.mpsv.cz/cs/2).

⁸¹MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Přídavek na dítě*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/cs/2>](http://www.mpsv.cz/cs/2).

⁸²MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální příplatek*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupný z [www: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/soc_priplatek>](http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/soc_priplatek).

Další dávkou v řadě, je **příspěvek na bydlení**. Na tento příspěvek mají nárok domácnosti, které 30 % příjmů (v Praze 35%) nestačí na úhradu nákladů na bydlení včetně energií. Náklady na bydlení se však započítávají do výše normativních nákladů stanovených nařízením vlády. Normativní náklady na bydlení se liší dle počtu osob v domácnosti a podle velikosti obce, v které rodiny žijí. Účelem této dávky je podporovat domácnosti, které se ocitli v nouzi, ale pouze bydlící v přiměřeném bytě.⁸³

Výše normativních nákladů pro rok 2013 dle nařízení vlády č. 482/2012 je následovná:⁸⁴

- u jedné osoby – 7 489,- Kč
- u dvou osob v rodině - 10 750,- Kč
- u třech osob v rodině – 14 637,- Kč
- u čtyř a více osob v rodině – 18 307,- Kč

4.6 Daňová opatření rodin

Jako dalších z podpor rodin s dětmi připravil stát poskytování daňového zvýhodnění. Jedná se především o daň ze společného základu manželů, kdy je rodina souzena jako jedna zdanitelná jednotka a dále se jedná o daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s poplatníkem v domácnosti. Daňové úlevy podporují ekonomickou aktivitu rodičů mnohem více, než systém státní sociální podpory.⁸⁵

Hlavní úlohou daňové podpory je zajistit soběstačnost rodiny a to tak aby rodina byla co nejméně závislá na různých dávkách státní sociální podpory a zanechat tak co nejvíce finančních prostředků přímo v rodinném rozpočtu. Aby došlo k poskytování těchto výhod, musí být zaměstnán, alespoň jeden člen rodiny. Rozdíl mezi dávkami státní sociální podpory a daňovým zvýhodněním je, že daňové úlevy zvýhodňují především úplné rodiny, hlavně manželské páry s dětmi.⁸⁶

Daňové zvýhodnění rodin s dětmi není nástroj pomoci sociálně slabým. Tato daňová opatření rodinné politiky jsou podmíněna pracující osobou, čímž je podporována ekonomická stránka rodinných příslušníků a v rodině je tak ponecháno

⁸³*Příspěvek na bydlení 2013*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupný z [www: <http://www.hypindex.cz/prispevek-na-bydleni-2013-vzroste-az-o-1-038-kc/>](http://www.hypindex.cz/prispevek-na-bydleni-2013-vzroste-az-o-1-038-kc/).

⁸⁴MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Normativní náklady*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prostredky-k-pobytu-zmena-vyse-normativnich-nakladu-na-bydleni.aspx>](http://www.mvcr.cz/clanek/prostredky-k-pobytu-zmena-vyse-normativnich-nakladu-na-bydleni.aspx).

⁸⁵ZELENÁ M., KLÉGRVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha, 2006. s. 16-17.

⁸⁶HOHNE, S.: *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha, 2008. s. 15-16.

více finančních prostředků. Slabou stránkou této podpory je obtížná predikace jejich dopadů oproti dávkám plynoucím ze sociálního zabezpečení.⁸⁷

Stát by měl v oblasti daňového systému umožnit jak společné zdanění manželů, tak i individuální zdanění, pokud by to však bylo pro daný pár výhodnější. Daňové úlevy mají dvojí formu. Tou první je nezdanitelná částka základu daně z příjmu, která snižuje základ před zdaněním tzn., že výše úlevy roste úměrně s výší příjmu a daňovou sazbou. Druhou formou je daňová dávky, která snižuje výslednou dávku daňového plnění po zdanění. Daňové dávky jsou velice výhodné pro rodiny s příjmem těsně nad prahem zdanitelnosti. V případě bohatých rodin to však příliš velký prospěch nepřináší. Odpočitatelnou částku položku od základu daně uplatňuje vždy ta osoba, která má nejvyšší příjem v rodině, nejčastěji je to tedy otec.⁸⁸

V České republice jsou daňová zvýhodnění výhodná a pro stát levná finanční podpora rodin s dětmi. V současné době činí daňové zvýhodnění 1 117,- Kč na každé dítě za každý měsíc. Zaměstnanec s jedním potomkem má každý měsíc čistou mzdu vyšší od 1 117,- Kč u dvou dětí je pak čistá mzda vyšší o 2 234,- Kč. K tomuto zvýhodnění stačí pouze donést mzdové účetní kopii rodného listu dítěte. První daňové zvýhodnění je uplatnění již za měsíc, kdy se dítě narodilo. Daňové zvýhodnění velmi dobře plní motivační funkci, není totiž poskytováno nezaměstnaným rodičům. V tomto případě se tedy rodičům, kteří mají více dětí, vyplatí přijmout i práci, která není zrovna příliš dobře finančně ohodnocena. Zvýhodnění je možné uplatnit jen na jednoho z rodičů.⁸⁹

⁸⁷MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Finanční podpora rodiny a bydlení*. [online]. 2005 [cit. 2013-03-08]. Dostupný z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf).

⁸⁸MATĚJČKOVÁ B., PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha, 2004. s. 36-38.

⁸⁹*Motivační funkce daňového zvýhodnění*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-08]. Dostupný z [www: <http://dumfinanci.cz/clanky/4446-danove-zvyhodneni-nevyuziji-vsichni/>](http://dumfinanci.cz/clanky/4446-danove-zvyhodneni-nevyuziji-vsichni/).

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Součástí praktické části bakalářské práce je vypracován dotazník. Dotazníkové šetření je dohromady složeno z 15 otázek z toho třináct otázek je uzavřených a dvě otázky jsou otevřené. Dotazník byl rozdán 150 různým lidem, zpětná vazba bylo vrácení 120 dotazníků.

Hlavním cílem tohoto šetření pro bakalářskou práci bylo zjistit, jaký názor mají lidé na podporu státu rodinám s malými dětmi, zda si myslí, že současná podpora je dostačující. Jedním z dalších cílů tohoto šetření, bylo rozdělit dotazníky co nejvíce věkovým kategoriím, abychom mohli potvrdit nebo naopak vyvrátit hypotézu, že rodiny s malými dětmi budou mít o podpoře větší přehled oproti lidem starším, které třeba děti vůbec nemají nebo mají už děti dospělé.

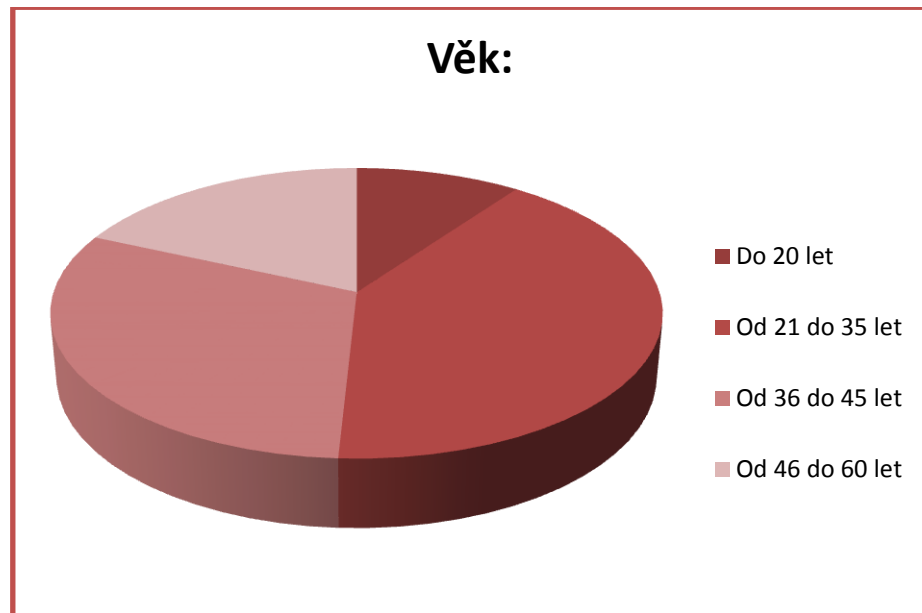
5.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány do grafů (uzavřené otázky) a tabulek (otevřené otázky).

Otázka č. 1: Věk?

Jak již bylo výše zmíněno, jedním z cílů tohoto šetření bylo obsáhnout co největší věkovou skupinu. Šetření se účastnili lidé od 20 až do 60 let věku. Z grafu je patrné, že nejvíce respondentů bylo ve věku od 21 do 35 let naopak nejméně bylo respondentů ve věku od 46 do 60 let.

Graf č. 1⁹⁰

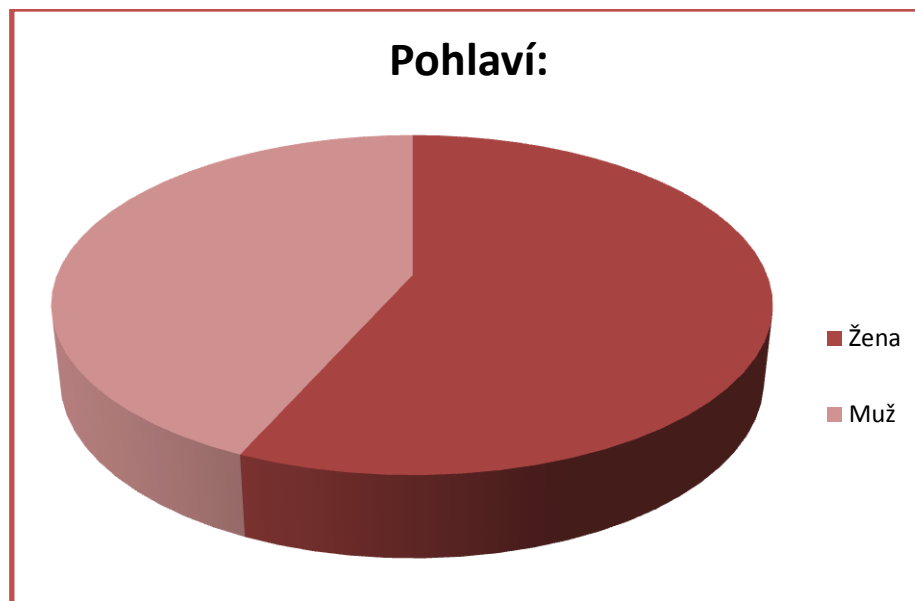

⁹⁰Vlastní analýza

Otázka č. 2: Pohlaví?

V následujícím grafu je vidět, že zde lehce dominují ženy, kterých se tohoto šetření zúčastnilo 68 a mužů 52.

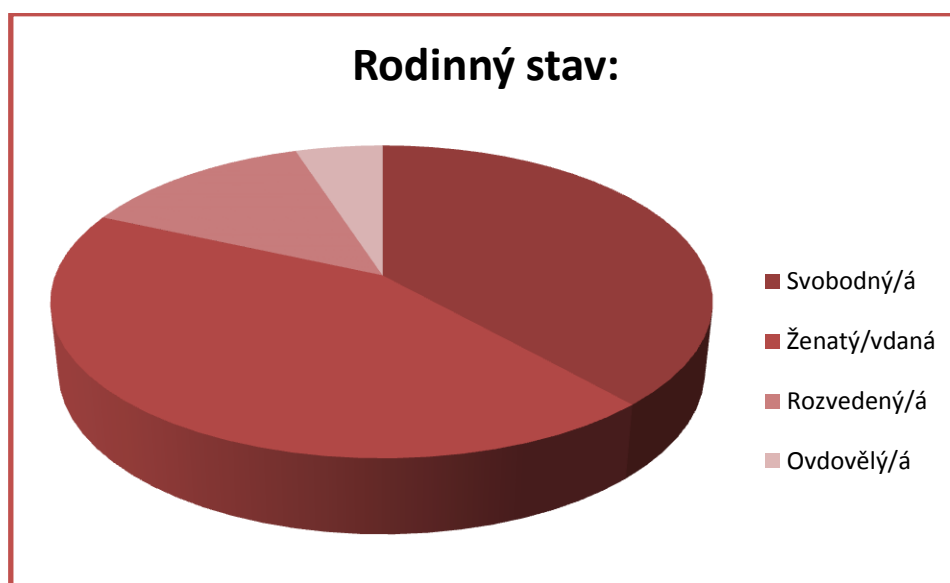
Graf č. 2⁹¹

Otázka č. 3: Jaký je Váš rodinný stav:

Největší zastoupení v našem šetření tvoří svobodní lidé a dále vdané ženy, či ženatí muži.

Graf č. 3⁹²

⁹¹Vlastní analýza

⁹²Vlastní analýza

Otázka č. 4: Výše dosaženého vzdělání?

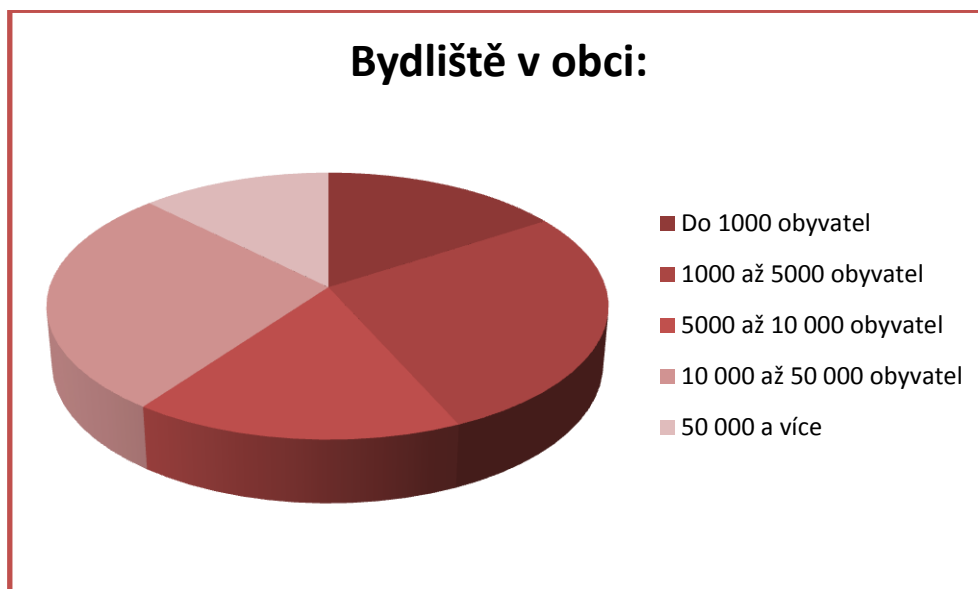
Z grafu je patrné, že nejvíce osob, které se zúčastnily dotazníkového šetření, jsou buď středoškolsky, nebo vysokoškolsky vzdělání.

Graf č. 4⁹³

Otázka č. 5: Bydliště v obci:

Graf č. 5⁹⁴

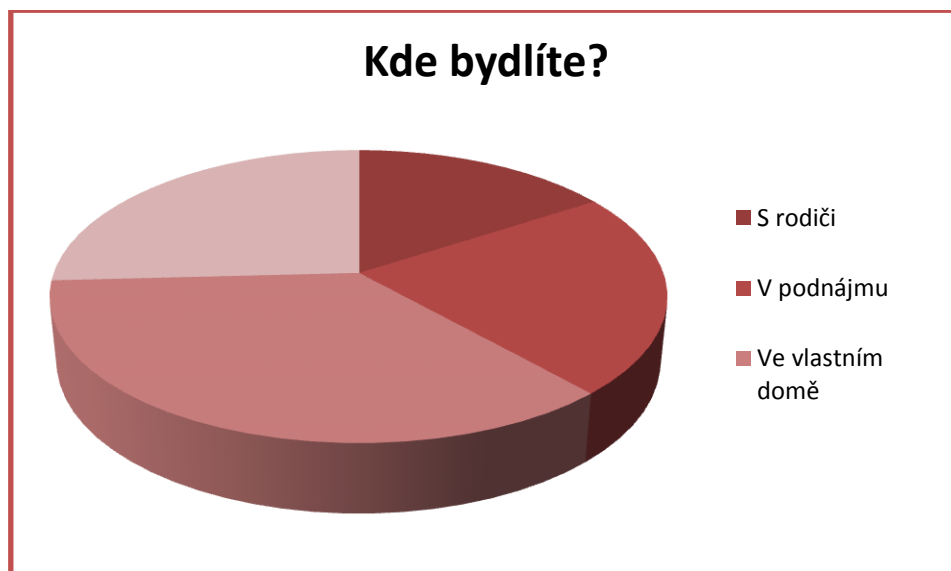
⁹³ Vlastní analýza

⁹⁴ Vlastní analýza

Otázky č. 6: Kde bydlíte?

Nejčastější odpověď byla, že žijí ve vlastním domě, odpovědělo tak 43 dotazovaných, poté následovala odpověď ve vlastním bytě, v podnájmu a nejméně dotazovaných bydlí s rodiči a to pouhých 19.

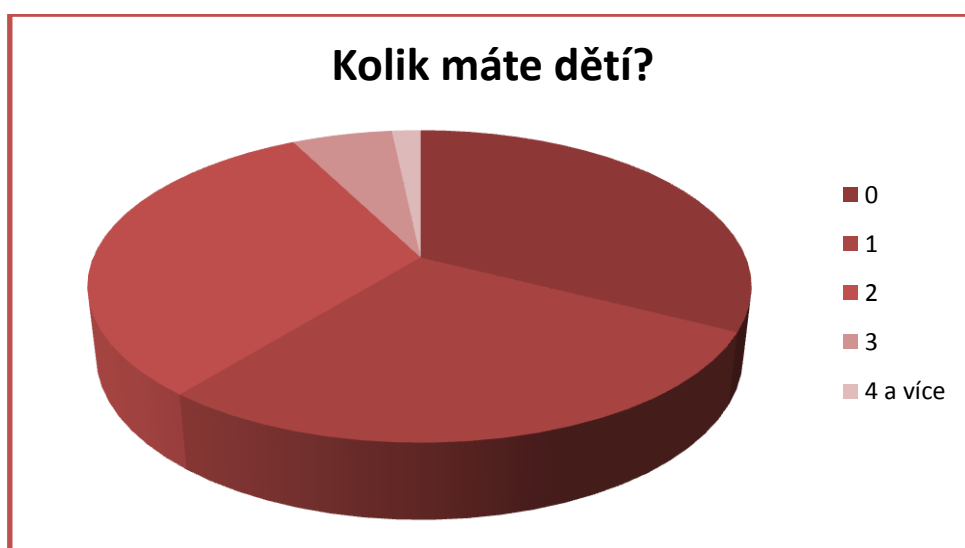
Graf č. 6⁹⁵

Otázka č. 7: Počet dětí?

Respondenti zde měli na výběr z pěti možností a to že nemají žádné dítě až po možnost 4 dětí a více. Poměrně vyrovnané bylo, že dotazovaní buď nemají děti a nebo mají jedno či dvě děti. Tři a více dětí dohromady uvedlo pouhých 9 respondentů.

Graf č. 7⁹⁶

⁹⁵Vlastní analýza

⁹⁶Vlastní analýza

Otázka č. 8: Jaké jsou průměrné měsíční náklady na 1 dítě do 3 let?

Z grafu číslo osm jasně vyplývá, že většina dotazovaných se domnívá, že nejčastější náklady na jedno dítě do 3 let věku jsou 4 500,- Kč. Odpověď že 2 000 Kč v nejčastějším případě zaškrtnuli muži.

Graf č. 8⁹⁷

Otázka č. 9: Víte, jaká je nejčastější výše rodičovského příspěvku v ČR?

Je patrné, že nejvíce lidí se domnívá, že nejčastější výše rodičovského příspěvku je u nás 7 600 Kč. V současné době je možné si každé 3 měsíce výšku příspěvku měnit.

Graf č. 9⁹⁸

⁹⁷Vlastní analýza

⁹⁸Vlastní analýza

Otázka č. 10: Je dle Vašeho názoru příspěvek dostačující?

Drtivá většina dotazovaných si myslí, že příspěvek není dostačující. Že je příspěvek dostačující si myslí pouhých 18 dotazovaných ze 120.

Graf č. 10⁹⁹

Otázka č. 11: Máte nebo měli jste nějakou půjčku?

Z grafu jednoznačně vyplývá, že nejčastější odpověď byla že, dotazovaní půjčku mají a nebo ji v minulosti měli. Nejčastěji tak odpovídali osoby, které již mají založené rodiny, naopak svobodní a bezdětní žádné půjčky prozatím neměli.

Graf č. 11¹⁰⁰

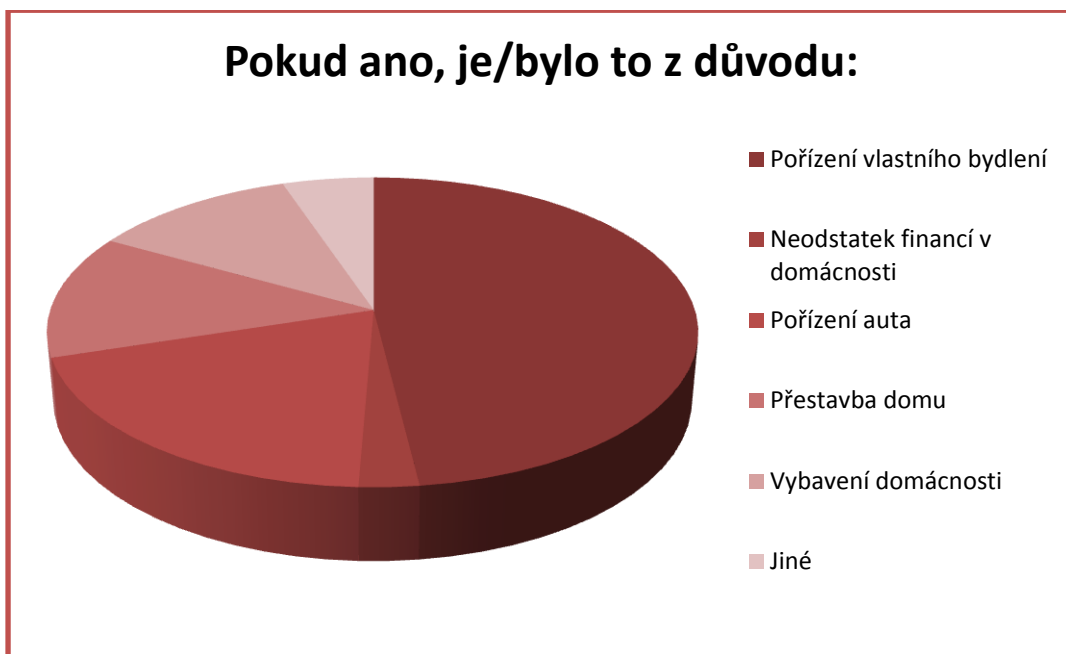
⁹⁹Vlastní analýza

¹⁰⁰Vlastní analýza

Otázka č. 12: Pokud ano, je/bylo to z důvodu?

Graf č. 12 ¹⁰¹

V současné době má skoro každý nějakou půjčku. Nejčastěji z důvodu pořízení vlastního bydlení nebo pořízení automobilu. Mezi jiné důvody půjčky byly např. vánoční dárky, obchod, pořízení chalupy.

Otázka č. 13: Myslíte si, že podpora státu mladých rodin s dětmi je dostatečná?

Graf č. 13 ¹⁰²

¹⁰¹Vlastní analýza

¹⁰²Vlastní analýza

Otázka č. 14: Proč jste odpověděli ano/ne na otázku číslo 13?

Tabulka č. 8: Odpověď „ne“¹⁰³

Nedostatečná péče o matky s dětmi na mateřské dovolené
Pořídit si dítě je luxus, na které spousta mladých páru nemá příjem
Špatný sociální systém našeho státu
Rodiny s dětmi by měli být více zvýhodňovány, jelikož náklady na děti jsou stále vyšší
Zrušení porodného na druhé dítě
Už několik let se podpora neustále snižuje
Stát svými kroky odrazuje lidi od budování rodiny
Vlastní zkušenost

Tabulka č. 9: Odpověď „ano“¹⁰⁴

Děti nemám kvůli příspěvkům, uživíme je sami
Rodinu zakládat dle ekonomické situace – jinak je to nezodpovědné, nemůžeme spoléhat jen na dávky
Když by se zvýšila podpora, už by u nás nikdo nepracoval
Když se rozhodnu mít rodinu, musím ji patřičně zajistit

¹⁰³Vlastní analýza

¹⁰⁴Vlastní analýza

Otázka č. 15: Jaký je podle Vás důvod snižování počtu rodin založených na manželství?

Tabulka č. 10: Důvod snižování počtu manželství¹⁰⁵

Život na psí knížku je v dnešní době trend
Lidé se v dnešní době nechtějí vázat
Když se lidé milují, nepotřebují k tomu papír
Finanční důvody, strach ze závazků
Lehkomyslnost mládeže
Nové možnosti mladých (cestování, kariéra)
Žádné výhody
Zbytečné výdaje a složité papírování při rozvodu
Jednodušší rozchod při krizi v rodině

5.2 Shrnutí

Z dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 120 osob, jasně vyplývá, že nejsou se současným stavem státní sociální podpory, které je poskytována rodinám s dětmi vůbec spokojeni. Většina respondentů uváděla, že by stát měl více věnovat této problematice a měli by být pro všechny stanoveny stejné podmínky. Dále ze šetření vyplývá, že větší informovanost mají ženy oproti mužům. A to především mladé ženy s malými dětmi. U otázky č. 8: Jaké jsou průměrné měsíční náklady na 1 dítě do 3 let, si muži vybrali jednu z uvedených možností, ale mnoho z nich dále dodalo, že o tom nemají absolutně tušení, stejně tak jako u otázky č. 9: Víte, jaká je nejčastější výše rodičovského příspěvku v ČR?

¹⁰⁵ Vlastní analýza

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce byla analýza současné státní podpory v České republice. Dílčím cílem byla charakteristika kritérií pro poskytování vybraných finančně nejnáročnějších dávek současné státní podpory rodin v České republice.

V práci byly definovány základní pojmy, které jsou úzce spojeny s tématem rodina. Rodina je nedílnou součástí společnosti a tak by měla být nejen státem co nejvíce podporována ať už se jedná o podporu přímou, nepřímou nebo různých služeb které jsou poskytovány pro rodiny s dětmi. V současné době, je velmi aktuální téma slučování mateřský a profesních rolí, kdy se stát snaží vytvořit pro matky co nejlepší podmínky při návratu do práce z mateřské dovolené. Služby, které jsou rodinám poskytovány např. jesle, mateřská centra, mateřské školy či školní družiny. V České republice je však nedostatek míst a to především pro děti do tří let věku. V dnešní době se požadavky na rodiny s dětmi neustále zvyšují, a tak by si manželé, případně jen partneři měli dobře rozmyslet, zda jsou na tuto roli dostatečně připraveni. Čím dál tím více stoupají partnerské svazky bez uzavření manželství a tím samozřejmě stoupá i počet dětí narozených mimo manželství.

Rodinná politika patří mezi jedny z nejdůležitějších politik našeho státu vůbec. Hlavním úkolem této politiky je podpora rodiny a zaměřuje se na dávky a služby, které jsou zaměřeny právě na rodiny s dětmi, či matky samoživitelky. Rodinná politika je velmi obsáhlá a komplikovaná, což je její největší problém. Velmi často v této oblasti dochází k zásadním změnám a bohužel, ne vždy jsou tyto změny dostatečně publikovány, aby byla informována i laická část obyvatel. Rodinná politika má definováno mnoho cílů, avšak hlavním cílem je, aby byly vytvořeny co nejpříznivější podmínky pro rodiny s dětmi, a aby bylo umožněno rodičům naplňovat jak role partnerské tak i rodičovské. Rodinná politika má několik modelů, Česká republika spadá do postsocialistického režimu sociálního státu. Rodinnou politiku u nás koordinuje především Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a také Ministerstvo pro místní rozvoj.

Podpora rodin s dětmi může mít několik podob, avšak za nejdůležitější a nejvýznamnější je považována právě podpora finanční. Finančně je rodina podporována přímo a nepřímo. Do přímé podpory patří sociální dávky, naopak do nepřímé podpory patří daňová opatření. Nejdůležitější úlohu ale hraje přímá finanční podpora, která je zaměřena na všechny, samozřejmě s podmínky splnění příslušných

podmínek, kdežto nepřímá daňová podpora se vztahuje pouze na výdělečné osoby. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Dále se finanční dávky mohou dělit na dávky, které jsou závislé na příjmu rodiny (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) a na dávky, které se poskytují bez ohledu na příjem rodiny (rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče, porodné, pohřebné).

Součástí této práce bylo dotazníkové šetření, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jaký názor mají lidé na podporu rodin s dětmi a zda si myslí, že je finanční podpora státu rodinám s dětmi dostatečná. Ze šetření vyplývá, že lidé, především mladí, kteří mají malé děti, si myslí, že podpora státu rozhodně není dostatečná a stát by se měl na tuto oblast více zaměřit.

Na začátku bakalářské práce bylo stanoveno několik hypotéz. Dvě hypotézy byly spjaté s dotazníkovým šetřením. První z hypotéz, která zněla, že větší přehled a informovanost o podpoře rodinám s dětmi budou mít ženy oproti mužům, mohu nyní potvrdit. Ženy opravdu, mají větší přehled, což je pravděpodobné, protože jejich role v péči o dítě je nezastupitelná. Další z hypotéz, kterou mohu také potvrdit, je že větší přehled mají matky s malými dětmi, u kterých jsou dávky stále aktuální a čerpají je, oproti matkám, které již mají děti odrostlé či dospělé. V dotazníku se tak u některých otázek objevily dodatky, že již o tomto tématu nemají dostatek informací, právě z důvodu, že nemají malé děti.

V budoucnosti by se změny a reformy, které se týkají rodinné politiky, měly věnovat a vycházet vstříc především mladým lidem, a umožnit tak partnerům založit si rodinu, kdy chtějí a kdy se rozhodnou aniž by to nějak výrazně narušilo jejich profesi či životní úroveň

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

1. DOLEŽALOVÁ, A.: *Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Gender studies, 2010, s. 72.
2. FREIOVÁ, M.: *Východiska rodinné politiky*. Praha: Občanský institut, 1998. 55 s. ISBN 80-86228-00-2.
3. HOHNE, S.: *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. 63 s. ISBN 978-80-87007-93-8.
4. KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
5. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
6. KREBS, V.: *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: SPI, 2007. 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
7. MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN 800-04-25236-2.
8. MATĚJČKOVÁ B.,PALONCYOVÁ J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004. 79 s. ISBN 80-210-3630-3.
9. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2006. 309 s. ISBN: 80-86429-58-X.
10. MPSV: *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2008. 27 s. ISBN 978-80-86878-82-9.
11. SEDLÁŘOVÁ P. *Základní ošetrovatelská péče v pediatrii*. Praha: Grada Publishing, 2008. 248 s. ISBN 978-247-1613-8.
12. ZELENÁ, M.,KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-67-9.

Elektronické zdroje:

1. *Funkce rodiny* [online]. 2011 [cit. 2013-02-10]. Dostupný z www: <<http://obchod.portal.cz/ukazka/zaklady-socialni-pedagogiky/25566/>>.
2. *Kdo mateřskou vyplácí? Kde se o ni žádá?* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z www: <<http://www.babyonline.cz/tehotenstvi/matrska-dovolena#matrska1>>.
3. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kdo má nárok na mateřskou.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf>.
4. MINISTERSTVO PRÁCE, ŠKOLSTVÍ A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin* [online]. 2002 [cit. 2013-02-14]. Dostupný z www: <<http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>>.
5. *Motivační funkce daňového zvýhodnění.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-08]. Dostupný z www: <<http://dumfinanci.cz/clanky/4446-danove-zvyhodneni-nevyuziji-vsichni/>>.
6. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní koncepce podpory rodin s dětmi* [online]. 2006 [cit. 2013-01-03]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7958/Narodni_koncepce_podpory_rodin_s_d_etmi.pdf>.
7. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině* [online]. 2004 [cit. 2013-02-11]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf>.
8. *Nezaopatřené dítě.* [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupný z www: <<http://www.nicm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>>.
9. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Normativní náklady.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupný z www: <<http://www.mvcr.cz/clanek/prostredky-k-pobytu-zmena-vyse-normativnich-nakladu-na-bydleni.aspx>>.
10. *Peněžítá pomoc v mateřské v ČR.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z www: <http://kalkulacky.idnes.cz/cr_vypocet-penezite-pomoci-v-materstvi-2013.php>.

11. *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Podpora rodin* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/cs/14469>>.
12. *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Podpora využívání rodičovské dovolené muži.* [online]. 2003 [cit. 2013-02-22]. Dostupný z www: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf>>.
13. *Problémy rodinné politiky v České republice* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z www: <<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010624>>.
14. *Příspěvek na bydlení 2013.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupný z www: <<http://www.hypindex.cz/prispevek-na-bydleni-2013-vzroste-az-o-1-038-kc/>>.
15. *Rodičovský příspěvek.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z www: <<http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/4>>.
16. *Rodičovský příspěvek a rodičovská dovolená.* [online]. 2013 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z www: <<http://finexpert.e15.cz/rodicovsky-prispevek-a-rodicovska-dovolena>>.
17. *Rodinná politika* [online]. 2010 [cit. 2013-01-03]. Dostupný z www: <<http://www.proequality.cz/rodinna-politikaII.html>>.
18. *Rodinná politika v ČR a věda.* [online]. 2012 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z www: <<http://www.zenyaveda.cz/gender-veda/prakticke-informace/rodinna-politika-v-cr-a-veda/>>.
19. *Soubor prorodinných opatření – Prorodinný balíček.* [online]. 2002 [cit. 2013-02-14]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf>.
20. *Systém státní sociální podpory.* [online]. 2009 [cit. 2013-03-01]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Základní etapy ve vývoji lidské rodiny	12
Tabulka č. 2: Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny	13
Tabulka č. 3: Souhlas s otcovskou dovolenou	19
Tabulka č. 4: Názory populace na důvod, proč je otec na rodičovské dovolené	19
Tabulka č. 5: Modely sociálního státu a typy rodinné politiky	27
Tabulka č. 6: Souhrnný počet vyplacených dávek ženám a mužům za běžné a jiné měsíce v jednotlivých obdobích	29
Tabulka č. 7: Přídavek na dítě	41
Tabulka č. 8: Odpověď „ne“	52
Tabulka č. 9: Odpověď „ano“	52
Tabulka č. 10: Důvod snižování počtu manželství	53

PŘÍLOHY

I. Dotazníkové šetření

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Jak vnímá veřejnost situaci mladých rodin s dětmi?

Dobrý den, jsem studentkou VŠERS v Příbrami a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který se stane součástí mé bakalářské práce na téma Podpora rodin v ČR. Dotazník obsahuje 15 otázek a všechna data, která budou uvedena v tomto dotazníku budou naprosto anonymní.

Děkuji za Váš čas a ochotu
Michaela Bendová

1. Věk:

- a) Do 20 let
- b) Od 21 do 35 let
- c) Od 36 do 45 let
- d) Od 46 do 60 let

2. Pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

3. Rodinný stav:

- a) Svobodná/ý
- b) Ženatý, vdaná
- c) Rozvedená/ý
- d) Ovdovělý/á

4. Výše dosaženého vzdělání?

- a) Základní
- b) Vyučen/a
- c) Vyučen/a s maturitou
- d) Střední škola s maturitou
- e) Vysokoškolské

5. Bydliště v obci:

- a) Do 1000 obyvatel
- b) 1000 až 5000 obyvatel
- c) 5000 až 10 000 obyvatel
- d) 10 000 až 50 000 obyvatel
- e) 50 000 a více

6. Kde bydlíte?

- a) S rodiči
- b) V podnájmu
- c) Ve vlastním domě
- d) Ve vlastním bytě

7. Kolik máte dětí?

- a) 0
- b) 1
- c) 2
- d) 3
- e) 4 a více

8. Jaké jsou průměrné měsíční náklady na 1 dítě do 3 let?

- a) 2000 Kč
- b) 4500 Kč
- c) 8000 Kč a více

9. Víte, jaká je nejčastější výše rodičovského příspěvku v ČR?

- a) 3600 Kč
- b) 7600 Kč
- c) 10 600 Kč
- d) 12 000 Kč

10. Je dle vašeho názoru příspěvek dostačující?

- a) Ano
- b) Ne

11. Máte nebo měli jste nějakou půjčku?

- a) Ne, neměl/a jsem
- b) Ne, nemám
- c) Ano, mám
- d) Ano, měl/a jsem

12. Pokud ano, je/bylo to z důvodu:

- a) Pořízení vlastního bydlení
- b) Nedostatek financí v domácnosti
- c) Pořízení auta
- d) Přestavba domu
- e) Vybavení domácnosti
- f) Jiné: _____

13. Myslíte si, že podpora státu mladých rodin s dětmi je dostatečná?

a) Ano

b) Ne

14. Proč jste odpověděli ano/ne na otázku číslo 13?

15. Jaký je podle Vás důvod snižování počtu rodin založených na manželství?